

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2019

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2019 (RP 123/2018 rd): Ärendet har lämnats till kulturutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 22.10.2018.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- budgetråd Jenni Kellokumpu, finansministeriet
- överinspektör Merja Hilpinen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Riitta Kaivosoja, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Jorma Karhu, undervisnings- och kulturministeriet
- planerare Toni Piispanen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Eeva-Riitta Pirhonen, undervisnings- och kulturministeriet
- undervisningsråd Seija Rasku, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Mika Tammilehto, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Jorma Waldén, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Matti Lahtinen, Utbildningsstyrelsen
- generaldirektör Heikki Mannila, Finlands Akademi
- rektor Maija Aaltola, Esboregionens utbildningssamkommun Omnia
- rektor Tatja Karvonen, Peräpohjolan opisto
- direktör Antti Lahti, SASKY koulutuskuntayhtymä
- specialsakkunnig Maarit Kallio-Savela, Finlands Kommunförbund
- chef för undervisnings- och kulturärenden Terhi Päivärinta, Finlands Kommunförbund
- specialsakkunnig Mari Sjöström, Finlands Kommunförbund
- forskningsdirektör Pasi Holm, Taloustutkimus Ab
- utredningschef Anne Kosonen, Taloustutkimus Ab
- verksamhetsledare Petri Lempinen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- expert Satu Ågren, Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry
- verksamhetsledare, PeD Minna Riikka Järvinen, Utvecklingscentralen Lärarik
- vice verkställande direktör Jukka-Pekka Timonen, Kopiosto ry
- intressebevakningsdirektör Lauri Kaira, Luovan työn tekijät ja yrittäjät (Lyhty)

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

- ordförande Tommi Himberg, Nuorten Tiedeakatemia
- utbildningschef Nina Lahtinen, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- utbildningsdirektör Heljä Misukka, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- utbildningspolitisk expert Suvi Pulkkinen, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- ordförande Jouni Kivistö-Rahnasto, Professorsförbundet
- näringspolitisk sakkunnig Riikka Vataja, Bildningsarbetsgivarna rf
- expert Samuli Maxenius, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- specialsakkunnig Petri Heikkinen, Finlands olympiska kommitté
- generalsekreterare Juuso Luomala, Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- generalsekreterare Tero Kuorikoski, Finlands Paralympiska Kommitte rf
- ordförande Timo Laitinen, Finlands idrotts integritet centrum rf
- verksamhetsledare Riikka Juntunen, Finlands Handikappidrott och -Motion VAU rf
- verksamhetsledare, SVD Leena Wahlfors, Finlands universitetsrektorers råd UNIFI rf
- direktör Martti Kivistö, Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- verksamhetsledare Johanna Moisio, Forskarförbundet
- verksamhetsledare Mari Ahonen-Walker, Nationella verkstadsföreningen rf.
- ordförande Aki Holopainen, Privatskolornas Förbund rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- undervisnings- och kulturministeriet
- arbets- och näringsministeriet
- Statens idrottsråd
- Kristillisten koulujen ja päiväkotien liitto ry
- Förbundet för steinerpedagogik rf
- Harjoittelukoulujen rehtorit, Harre ry
- Finlands Gymnasistförbund rf
- Finlands studerandekårens förbund - SAMOK rf
- Finlands rektorer rf
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Teknologindustriin rf
- Industrifacket rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

En av de främsta prioriteterna för budgetåret 2019 är för undervisnings- och kulturväsendets del att säkra tillgången till kompetent arbetskraft i ett läge där ekonomin växer. Kulturutskottet konstaterar att regeringen föreslår avsevärda nya satsningar på utbildning och forskning. Budgetpropositionen för nästa år innefattar dessutom ett flertal reformer och utvecklingsprojekt inom kultur och konst samt idrott, motion och ungdomsarbetet. Också studiestödet kommer att utvecklas.

I överensstämmelse med regeringsprogrammet görs det inte någon indexhöjning av statsandelarna för 2019. Utskottet har till behandling fått en proposition med förslag om detta, nämligen RP 126/2018 rd med förslag till lagar om ändring och temporär ändring av lagen om finansiering av

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

undervisnings- och kulturverksamhet och ändring av lagen om fritt bildningsarbete. Inom de berörda sektorerna ger indexfrysningen en nedskärning som motsvarar ökningen av kostnadsnivån.

Det är ytterst välkommet att försöket med avgiftsfri småbarnspedagogik för femåringar fortsätter och 5 miljoner euro reserveras för ändamålet 2019 samt att 10 miljoner euro avsätts för att främja jämlikheten och deltagarfrekvensen inom småbarnspedagogiken.

Undervisning i det första främmande språket, dvs. A1-språket, tidigareläggs och kommer från och med 2020 att inledas redan på våren under det första året i grundskolan. Ett anslag på 0,3 miljoner euro för 2019 föreslås för tidigareläggningen. Likaså anvisas ett tilläggsanslag på 2 miljoner euro för undervisning i modersmålet för elever med ett främmande språk som modersmål och undervisning i finska/svenska som andra språk samt för annat stöd för undervisningen.

Gymnasiereformen inleds 2019, och bidrag på 10 miljoner euro anvisas för genomförandet av reformen och för utveckling av kvaliteten på gymnasieutbildningen. I fråga om gymnasiereformens betydelse hänvisar utskottet till sitt betänkande KuUB 2/2018 rd — RP 41/2018 rd.

Ett anslag på 155 miljoner euro anvisas för det fria bildningsarbetet.

Yrkesutbildningen har en viktig roll när det gäller att säkra den enskildes tillgång till utbildningstjänster och tillgången till kompetent arbetskraft. Yrkesutbildningsreformen behandlas mer ingående längre fram i detta utlåtande.

Det är enligt utskottet synnerligen motiverat att den examensinriktade arbetskraftsutbildningen och en del av den arbetskraftsutbildning som inte leder till examen gradvis flyttas över till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Anslaget för yrkesutbildning höjs därför med 29,3 miljoner euro under undervisnings- och kulturministeriets huvudtitel.

Att yrkesutbildningen är så viktig understryks också av att de satsningar som 2018 gjordes på ett större utbildningsutbud i syfte att svara på kompetensbehoven och minska på ungdomsarbetslösheten föreslås fortsätta med 1 000 studerandeårsverke. Kostnadseffekten för detta är 9,4 miljoner euro.

Högskoleundervisningen och forskningen föreslås få totalt 3,1 miljarder euro 2019. Budgetförslaget har som mål att anslaget för forskning och utveckling ska uppgå till 4 procent av bnp senast 2030, vilket enligt utskottet är en nödvändig satsning.

I bevillningsfullmakten för Finlands Akademi ingår liksom föregående år ett anslag på 25 miljoner euro för forskningskluster som ska bli flaggskepp. Yrkeshögskolornas forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet stöds mer 5 miljoner per år från och med 2019. Ett motsvarande anslag ingick också i budgeten för 2018.

Kulturutskottet behandlar längre fram i utlåtandet det föreslagna anslaget till Finlands Akademi och särskilt tillägget på 25 miljoner euro i bevillningsfullmakt för bidrag till unga forskare från och med 2019.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Indirekt stöds högskolornas forskning också av ökade bevilningsfullmakter på 69 miljoner euro för Business Finlands företagsbaserade forskning inom arbets- och näringsministeriet och social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområden samt av en ökning på 6 miljoner euro i den statliga forskningsfinansieringen till universitetssjukhusen.

Utbildningen av lärare inom småbarnspedagogik och utvecklingen av personalstrukturen på daghemmen föreslås få 5 miljoner euro 2019. Anslaget är avsett för genomförandet av den nya lag om småbarnspedagogik som godkändes våren 2018 (KuUB 5/2018 rd — RP 40/2018 rd).

Anslag har också reserverats för datahantering och kalkylering, ett pilotförsök med massdigitalisering vid Nationalarkivet och för kostnaderna för genomförandet av en centraliserad offentlig elektronisk förvarings- och arkiveringstjänst.

För studiestöd föreslås ett anslag på 586 miljoner euro, varav studiepenningens andel är 421 miljoner euro.

Regeringen föreslår att det till studiestödet fogas ett studiematerialstillägg. Utskottet har behandlat en proposition i ärendet, det vill säga RP 171/2018 rd med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd och till vissa lagar som har samband med den. I propositionen föreslås det också en förlängning av stödperioden under gymnasieutbildningens läsår, en ändring av inkomstbegreppet i fråga föräldrarnas inkomst och en höjning av inkomstgränserna.

För finansieringen av kultur och konst föreslås sammanlagt 443,7 miljoner euro, vilket är 15,1 miljoner euro mindre än i år. Anslagsminskningen beror i huvudsak på att vissa anslag av engångsnatur upphör. Regeringen föreslår att det anslås en miljon euro för statsandelsreformen för kultur, och finansieringen till så kallade fria grupper inom den utövande konsten ska utvecklas redan 2019.

Anslaget för kompensation för kopiering för enskilt bruk minskar med 2 miljoner euro, det vill säga till 9 miljoner euro, jämfört med 2018. Minskningen beror på att kopieringen för enskilt bruk har minskat. Kulturutskottet behandlar förslaget närmare längre fram i utlåtandet.

Idrottsverksamheten föreslås anslag 158 miljoner euro, varav 155 miljoner euro utgörs av inkomster från penningspelsverksamhet. Utskottet behandlar nedan anslagen till motions- och idrottsväsendet bland annat i fråga om motion och idrott för personer med funktionsnedsättning.

För ungdomsverksamheten föreslås anslag på 76 miljoner euro, varav 55 miljoner euro utgörs av vinstmedel från penningspelsverksamhet. Förutsättningarna för det uppsökande ungdomsarbetet och stärkning av de ungas sociala identitet förbättras genom en anslagshöjning på 0,5 miljoner euro för dessa ändamål. Kulturutskottet framhåller vikten av att stödja de ungas delaktighet, aktivitet och livskompetens samt uppväxt och utveckling till självständiga individer.

Stöd för klubbverksamhet

Sedan 2008 har undervisnings- och kulturministeriet varje år avsatt budgetanslag för utveckling av klubbverksamheten. Utbildningsstyrelsen har fördelen bidragen till de anordnare av grundlägg-

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

gande utbildning som uppfyllt ansökningskriterierna. Det har gjorts stora satsningar på klubbverksamheten; sammanlagt har 78,350 miljoner euro i särskilda understöd delats ut under perioden 2008—2018. Utöver de särskilda understöden lägger utbildningsanordnarna också egna medel på klubbverksamheten. År 2017 var utbildningsanordnarnas finansieringsandel minst 30 procent, medan det statliga understödet uppgick till 70 procent.

Enligt uppgifterna för 2018 var antalet planerade klubbar 15 077. De förväntades få totalt 248 065 deltagare, det vill säga 44 procent av alla elever i den grundläggande undervisningen. Statsunderstödet för skolans klubbverksamhet uppgick 2018 till 5,865 miljoner euro. Det särskilda understödet för stödande av klubbverksamhet för skolelever 2019 under moment 29.10.30 (Statsandelar och statsunderstöd för driftskostnader för allmänbildande utbildning och småbarnspedagogik) är 2,865 miljoner euro, vilket är tre miljoner euro mindre än år 2018.

Enligt kulturutskottets bedömning kommer utbildningsanordnarnas klubbverksamhet i skolorna att minska betydligt, om statsunderstöd ges till andel som föreslås i budgetpropositionen. Det gäller i synnerhet små kommuner och regioner där det också annars finns ett svagt utbud av fritidssysselsättningar och möjligheter att träffa likasinnade. Utskottet framhåller att skolans klubbverksamhet är avgiftsfri och bedrivs utanför undervisningstimmarna. Verksamheten utgår från skolans mål för pedagogiken, undervisningen och handledningen. Klubbverksamheten ger eleverna större möjligheter att ta del av olika fritidssysselsättningar och tillämpa det de lärt sig i skolan. Klubbarna erbjuder också skapande verksamhet och variationsrik växelverkan.

Enligt uppgift är det obestridligt att fritidssysselsättningar har en gynnsam effekt på barns och ungas välbefinnande. Klubbverksamheten förbättrar skolframgången, stärker skolhälsan och gemenskapen i skolan samt underlättar identifieringen av de egna styrkorna. Utskottet påpekar att klubbverksamheten konstaterats förebygga utslagning och att staten därför systematiskt anslagit resurser för att på olika sätt stödja fritidsverksamhet bland barn och unga. Som ett led i ett projekt för bättre grundläggande utbildning lyftes utvecklingen av och stödet till klubbverksamhet in i regeringsprogrammet 2008. Den så kallade garantin för fritidsaktiviteter hör dessutom till regeringens spetsprojekt. Målen för fritidsverksamheten gynnas också av spetsprojektet för bättre tillgång till barnkultur och grundläggande konstundervisning, som lyfter in de här aktiviteterna i skolan.

I stället för att skära ned anslagen för klubbverksamheten menar kulturutskottet att det finns anledning att åtminstone hålla kvar anslaget på samma nivå som 2018 eller rentav höja det. Vidare bör man överväga om en sammanslagning av fritidsverksamheten och resurserna för den till den del kostnadsansvaret ligger hos kommunerna. Genom en partiell sammanslagning och bredare samordning kan man säkerställa en kostnadseffektiv och resultatrik verksamhet. Utskottet framhåller vikten av att öka mångfalden i klubbverksamheten genom utvecklat samarbete med de lokala föreningarna och organisationerna.

Hemkommunsersättning för privata undervisningsanordnare

En privat utbildningsanordnare som ger grundläggande undervisning har rätt till hemkommunsersättning. Ersättningen grundar sig på antalet elever och hemkommunsersättningens grunddel, som fastställs en gång per år av finansministeriet. Andra utbildningsanordnare än kommuner får 94 procent av de hemkommunsersättningar som avses i 38 § i lagen om statsandel för kommunal

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

basservice (676/2014). Att privata anordnare får lägre ersättning än andra har ansetts grunda sig på att kommunen enligt lagen om grundläggande utbildning har ett större ansvar än en privat anordnare att anvisa en skolplats för varje läropliktig i kommunen (RP 38/2014 rd).

Det finns ingen särskild statistik över privata utbildningsanordnare som ger grundläggande utbildning till barn i läropliktsåldern eller för antalet läropliktiga som får denna undervisning. Vissa skolor har utöver elever i grundläggande undervisning också elever i förskoleundervisning och gymnasiestuderande. En del skolor lämnar undervisning till andra än barn i läropliktsåldern som ett led i det fria bildningsarbetet. Enligt Statistikcentralens register över läroanstalter fanns det år 2017 39 privata skolor med grundläggande undervisning för läropliktiga barn, 6 specialskolor på det grundläggande stadiet och 26 skolor med undervisning på det grundläggande stadiet och gymnasiestadiet (totalt 71 skolor). Enligt ett sakkunnigttrande hade de privata skolorna cirka 16 000 elever i grundläggande utbildning år 2017. Privata skolor finns framför allt i Helsingfors. De flesta av dessa, 14 skolor, drivs utifrån avtal med staden och ingår alltså i stadens skolnät. Därutöver finns sex andra privata skolor, och dessutom två skolor i anslutning till Helsingfors universitet. Också dessa två ingår i stadens skolnät. Det har upplevts orättvis att privata utbildningsanordnare får lägre statsunderstöd än kommunen. Alla sådana utbildningsanordnare som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998), det vill säga kommunerna, privata anordnare och staten, är skyldiga att ordna undervisningen på det sätt som föreskrivs i lagen.

Kommunerna har delvis mer omfattande lagfästa skyldigheter än de privata anordnarna. Om någon annan utbildningsanordnare än kommunen inte tillhandahåller eleven särskilt stöd, exempelvis specialundervisning (17 § 5 mom. i lagen om grundläggande utbildning), beslutar den kommun där eleven är bosatt på framställning av utbildningsanordnaren om särskilt stöd för eleven. Kommunen har alltså det yttersta ansvaret för att den läropliktiga får särskilt stöd. Den kommun där det sjukhus som svarar för vården finns är skyldig att ordna undervisning för elever som är patienter på sjukhuset och även för andra läropliktiga elever och elever i förskoleundervisning som är intagna för specialiserad sjukvård. Om eleven går i privat skola, är skolan skyldig att ersätta elevens hemkommun för de kostnader som undervisningen medför under vårdtiden. Hemkommunen svarar för att den kommun där sjukhuset finns får ersättning för uppkomna kostnader (41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice). Privata anordnares skolor som utgör närskolor har, på grundval av avtal med kommunen, i regel samma skyldigheter som kommunen. I skolor som antar så kallade andrahandssökande varierar antalet skyldigheter.

Kommunerna har lagfäst skyldighet att i enlighet med lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) se till att eleverna i förskoleundervisning och grundläggande undervisning får kurators- och psykologtjänst inom ramen för elev- och studerandevården. Den kommun där skolan finns svarar för att det ordnas kurators- och psykologtjänst inom ramen för elev- och studerandevården i skolorna i kommunen oberoende av om det är en kommunal, privat eller statlig skola. Utbildningsanordnaren kan dock besluta att helt eller delvis tillhandahålla dessa tjänster som egen verksamhet och på egen bekostnad. Det yttersta ansvaret för att tjänsterna tillhandahålls ligger hos kommunen. För kurators- och psykologtjänst inom ramen för elev- och studerandevården anvisas dock en separat kalkylerad statsandel, som inte ingår i statsandelen för hemkommunsersättning (den grundläggande utbildningen) eller de elevvisa statsandelarna (gymnasiet).

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Anordnandet av fri skoltransport för eleven grundar sig för alla utbildningsanordnarens del på hurvida det är frågan om en närskola som kommunen anvisat eleven eller en så kallad sekundär skola. Varje elev som går i en närskola som har anvisats av kommunen har lagfäst rätt att få fri skoltransport eller reseersättning på de villkor som föreskrivs i lagen om grundläggande utbildning. Elever i så kallade sekundära skolor har inte samma lagfästa rätt. Elever i sekundära skolor har inte heller lagfäst rätt till avgiftsfri inkvartering (33 § i lagen om grundläggande utbildning).

I ett sakkunnigttrande fästes uppmärksamheten vid att privata utbildningsanordnare till skillnad från kommunerna är skyldiga att betala fastighetsskatt och moms. Det innebär en avsevärt tilläggskostnad när man vill garantera fungerande och säkra skollokaler. Enligt yttrandet kompenseras den moms som erläggs för tjänster och produkter i nuläget genom att en förhöjning för moms läggs till anordnarens hemkommunersättning. År 2018 var förhöjningen 3,57 procent. Momsen på anläggningskostnader betalas helt och hållet av den privata anordnaren.

Utskottet har förståelse för att de privata utbildningsanordnarna är bekymrade över att finansieringen bestäms på olika sätt för en kommunal och en privat anordnare. Samtidigt inser utskottet att frågan inte är helt okomplicerad. Kommunen har lagfäst skyldighet att ordna vissa tjänster i anknytning till undervisningen, medan privata anordnare har möjlighet att enligt eget beslut tillhandahålla dessa tjänster. De lagfästa skyldigheterna varierar också mellan privata skolor beroende på om det är frågan om en närskola eller en så kallad sekundär skola. Närskolan är skyldig att erbjuda en elevplats åt varje läropliktig som är bosatt inom skolans upptagningsområde. Privata skolor för grundläggande utbildning har av statsrådet beviljats tillstånd för verksamheten. I vissa av tillstånden ingår en skyldighet att avtala med den kommun där skolan finns om ordnandet av utbildningen. Utskottet hänvisar här till sitt utlåtande KuUU 8/2014 rd: "Sakkunniga har påpekat att privata utbildningsanordnare behandlas olika när det gäller finansieringen trots att de har nästan samma skyldigheter och följer samma läroplan som kommunala skolor. Det allmänna har alltså försatt privata och offentliga aktörer i en ojämlig ställning." Utskottet framhåller att systemet måste vara rättvist inte vara beroende av om anordnaren är en kommunal eller privat aktör eller en offentlig inrättning som ett universitet. Den bestämmande faktorn måste vara de kostnader som orsakas av utbildningen och de uppgifter som fastställts för verksamheten. Kulturutskottet förutsätter att regeringen under 2019 lämnar utskottet en utredning om hemkommunersättningen till privata skolor. Ersättningens storlek måste uppskattas med hänsyn till de privata skolornas kostnadsstruktur, lagfästa och andra skyldigheter och skolans ställning i kommunen. Kulturutskottet föreslår ett uttalande om detta. (*Utskottets förslag till uttalande 1.*)

Yrkesutbildning

Reformen av yrkesutbildningen

Under finansåret 2019 fortsätter genomförandet av lagstiftningen om yrkesutbildningen och dess examenssystem och finansieringen av utbildningen. Målet med reformen är att svara på de ständigt föränderliga utmaningarna i verksamhetsmiljön. Yrkesutbildningen har en viktig roll när det gäller att säkra den enskildes tillgång till utbildningstjänster och tillgången till kompetent arbetskraft. Yrkesutbildningssystemets kundorientering, funktion och genomslag förbättras särskilt genom att det utvecklas individuella studievägar, genom att inlärningsmiljöerna görs mångsidigare och genom att det ordnas mer utbildning på arbetsplatserna. För stödprogrammet reserveras ett

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

anslag på cirka 60 miljoner euro. Anslaget utgörs av ett tilläggsanslag enligt rambeslutet för statsfinanserna för genomförandet av reformen 2018—2019 (15 + 15 miljoner euro) och andra utvecklingsanslag för yrkesutbildningen som reserveras för genomförandet (ca 10 miljoner euro). Under 2017 fick stödprogrammet cirka 20 miljoner euro genom undervisnings- och kulturministeriets utvecklingsanslag.

Det är enligt utskottet nödvändigt översynen av yrkesutbildningen stöds genom tillräckliga ekonomiska satsningar och genom styrning på riksnivå. Utskottet vidkänner att anordnarna av yrkesutbildning befinner sig i en utmanande position till följd av den strama tidsplanen för reformen, men konstaterar samtidigt att genomförandet av reformen till viss del underlättas av att lagstiftningen träder i kraft stegvis i överensstämmelse med övergångsbestämmelserna. Förberedelserna inför reformen har också underlättats av att den nya lagstiftningen har beretts öppet och under medverkan av olika relevanta aktörer.

Utskottet understryker att genomförandet av reformen kräver gott ledarskap vid läroanstalterna. Cheferna på mellannivå har en central roll, så det är särskilt viktigt att stödja dem i ledningsarbetet. För att reformen lyckas måste personalen vara motiverad och personalstyrkan tillräckligt stor. Lärararbetet förändras kraftigt, inte minst genom reformen: Det är frågan om en radikal förändring av det pedagogiska tankesättet, där fokus förskjuts från läroämnena till de studerande. Att undervisa innebär att genom mångsidiga metoder och med hänsyn till den studerandes individuella behov hjälpa den studerande tillägna sig kunskaper och färdigheter. Utskottet understryker att lärarna måste få tillräckligt mycket fortbildning. Dagens kompetenskapital räcker inte nödvändigtvis till i det nya läge vi står inför. Utbildningen måste ta hänsyn till hur digitaliseringen och den nya tekniken påverkar kompetensbehoven. När arbetslivsfokuseringen stärks i yrkesutbildningen gäller det att samtidigt säkerställa att arbetsplatshandledarna är tillräckligt kompetenta.

Yrkesskolereformen leder in läroanstalterna och arbetslivet i ett närmare samarbete. Läroanstalterna måste i fortsättningen mer systematiskt skapa relationer till arbetslivet, så att kontakterna inte enbart är beroende av enskilda lärare. Genom den nya lagstiftningen får lärandet i arbetet ökad vikt, och därmed måste också samarbetet mellan utbildningen och arbetslivet stärkas. När samarbetsparterna involveras i utbildningsanordnarens utbildningsprogram, projekt och utveckling av inlärningsmiljöer fördjupas samtidigt samarbetet. Partnerskap med företag i området gör det möjligt att ta hänsyn till kompetensbehoven i arbets- och näringslivet och effektivt utnyttja maskiner, anläggningar och kompletta inlärningsmiljöer året om.

Utskottet vill i det sammanhanget också fästa uppmärksamheten vid att yrkesutbildningens nationella it-lösningar och informationssystem är halvfärdiga, vilket har försvårat informationsinhämtningen. Enligt ett sakkunnigyttrande är den information som förts över till det nya KOSKI-systemet inte tillförlitlig, varför ledningsfunktionerna inte kunnat utgå från korrekta uppgifter. På grund av bristerna i den anordnarspecifika rapporteringen kan anordnarna inte kontrollera sina egna uppgifter trots att dessa ligger till grund för de ministeriebeslut om prestationer som ligger till grund för 2019 års finansiering. Utskottet understryker att de nationella systemens funktion måste säkerställas utan dröjsmål.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

De ekonomiska resurserna

Ur ett ekonomiskt perspektiv innebär genomförandet av reformen inklusive det nya finansieringssystemet en stor ansträngning för utbildningsanordnarna. Den omstrukturering av yrkesutbildningens kärnprocesser och rutiner som den nya lagstiftningen förutsätter är delvis bara under beredning. Avsikten är att göra verksamheten smidigare och reducera det administrativa arbetet. En utmaning är de nedskärningar som under förra och den innevarande regeringsperioden gjorts i anslagen för yrkesutbildningen. Utskottet upprepar det som den lyft fram i ett tidigare betänkande (KuUB 7/2017 rd), det vill säga att måste anslås tillräckliga resurser så att reformen kan genomföras kontrollerat.

Under sakkunnigutfrågningen uttrycktes oro över hur väl basfinansieringen av yrkesutbildningen kommer att räcka till. Utskottet noterade detta i det nämnda betänkandet (KuUB 7/2017 rd). Riksdagen godkände i enlighet med betänkandets förslag ett uttalande där det förutsattes att undervisnings- och kulturministeriet under övergångsperioden för finansieringsreformen följer upp vilka konsekvenser finansieringssystemet har och bedömer om basfinansieringen är tillräcklig. Ministeriet ska enligt uttalandet varje år också lämna en rapport i ärendet till kulturutskottet. Utskottet noterar att syftet med finansieringssystemet är att trygga en förutsägbar grund för ordnandet av examina och utbildning med stöd av basfinansieringen (50 procent av finansieringen) och även att styra och uppmuntra utbildningsanordnarna att inrikta sin utbildning och sina examina och planera sina processer så att de ger goda resultat och starkt genomslag. Finansieringsreformen är ännu inne i genomförandestadiet. Under finansåren 2018 och 2019 är basfinansieringens andel 95 procent, och under de två följande åren 70 respektive 60 procent. Den stegvisa övergången ger utbildningsanordnarna tid att anpassa sina system till en finansieringsmetod som i högre grad fokuserar på resultaten och effektiviteten.

Under sakkunnigutfrågningen kritiserades basfinansieringens storlek i förhållande till projektfinansieringen och de anslag som anvisas genom tilläggsbudgetar. Vid sidan av genomförandet av reformen har de separata ansökningsprocesserna för tilläggsfinansiering, strategifinansiering och projektfinansiering sysselsatt utbildningsanordnarna. En del av projektpengarna utgörs av tilläggsfinansiering som anvisats för stödprogrammet för genomförande av reformen. Dessa medel minskar inte statsandelen för driftsutgifter. Syftet med en stor del av de pågående yrkesutbildningsprojekten är att stödja genomförandet av reformen. De behövs för att säkerställa de nya arbetsprocesser och harmoniserade rutiner som följer av lagstiftningen. Utskottet fäster dock uppmärksamheten vid att det stora antalet projekt leder till att utbildningsanordnarnas resurser fokuseras på projektförvaltning i stället för på själva verksamheten, även om många av projekten berör en temporär fas av genomförandet av den stora reformen.

Individuella studievägar

Till de främsta målen med yrkesutbildningsreformen hörde att göra utbildningen mer kompetensbaserad och studerandefokuserad. Under sakkunnigutfrågningen lyftes det fram att yrkesstuderande har upplevt att läroanstalterna har haft svårt att uppfylla sina skyldigheter i fråga om den individuella kompetensplanen ("personlig utvecklingsplan för kunnandet"). Enligt enkäten AMIS 2018, genomförd av Alliansen för Finlands Studerande – OSKU rf, uppgav 75 procent av dem som började studera 2018 att de vid tidpunkten för enkätsvaret hade fått en personlig utvecklings-

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

plan för kunnandet. Av dem som svarade uppgav 69 procent att de fått möjlighet att påverka planens innehåll. Dessutom var det över hälften (52 %) av de nya studerande oklart hur och när planen skulle uppdateras.

Det är med tanke på utvecklingen av de ungas kunnande oroväckande att genomförandet av den personliga utvecklingsplanen för kunnandet — som är ett centralt verktyg för kompetensutvecklingen — enligt en färsk undervisning är förknippat med problem. Kulturutskottet förutsätter att undervisnings- och kulturministeriet genom styrande, uppföljande och andra åtgärder ser till att varje ung person får en personlig utvecklingsplan för kunnandet och att planen uppdateras så som lagen förutsätter. Kulturutskottet föreslår ett uttalande om detta. *(Utskottets förslag till uttalande 2.)*

Utskottet anser att genomförandet av individuella anpassningar absolut måste hålla hög kvalitet för att målen ska kunna nås. Det är viktigt att exempelvis med hjälp av den personliga utvecklingsplanen engagera vårdnadshavarna till minderåriga studerande i samarbetet mellan hem och skola. Under sakkunnigutfrågningen framfördes det att införandet av planerna har försvårats bland annat på grund av att de datasystem som ska stödja den individuella anpassningen och byggandet av individuella studievägar är halvfärdiga. Utbildningsanordnarna har därför utvecklat egna system, vilket inte är ändamålsenligt. Utskottet vill se att processerna för den personliga utvecklingsplanen snabbt tar form och att datasystemen färdigställs.

Utskottet välkomnar att kompetensinhämtningen utgår från den studerandes behov, och framhåller att ett individuellt grepp inte betyder att den studerande lämnas vind för våg, utan förutsätter att den studerandes studier och välfärd stöds genom individuella studievägar som beaktar de varierande inlärningsmiljöerna. Det är likaså viktigt att uppmärksamma de sociala sammanhangen. Yrkesutbildningens lagfästa uppgift är att, utöver den yrkesmässiga aspekten, stödja den studerandes utveckling till goda, harmoniska och bildade människor och samhällsmedlemmar. Det kräver breda insatser av utbildningsanordnaren, liksom även samarbete med de funktioner som har till uppgift att främja den studerandes välfärd, exempelvis elevhälsan.

Kulturutskottet känner oro för ett fenomen som i en del fall har pågått en längre, nämligen att mängden klassrumsundervisning inte har varit ändamålsenlig ur den studerandes perspektiv. I praktiken betyder det ofullständiga studieveckor. Utskottet förutsätter att ministeriet vid genomförandet av yrkesutbildningsreformen snabbt och i samråd med utbildningsanordnarna gör upp en modell där undervisning ges under hela studiedagar och studieveckor till de studerande som särskilt behöver det. Hela studieveckor är ofta särskilt viktiga för unga elever som nyligen avslutat den grundläggande utbildningen och i synnerhet under studiernas inledande fas. Här kan också lärande i arbetet och olika lokala innovationer utnyttjas. Kulturutskottet föreslår ett uttalande om detta. *(Utskottets förslag till uttalande 3.)*

Utskottet understryker att ett lyckat genomförande av reformen i den vardag läroanstalterna lever i förutsätter tillit till yrkesutbildningen och dess anordnare. Det är viktigt att reformen motsvarar den studerandes behov och stöder utvecklingen av deras yrkesidentitet. Enligt den nämnda enkäten som gjordes av Alliansen för Finlands Studerande – OSKU var nästan alla som svarade på enkäten stolta över att de studerade inom yrkesutbildningen och likaså stolta över den sektor de valt. Målet måste vara att de kan känna denna stolthet också i fortsättningen.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Åtgärder mot bristen på kompetent personal

Utskottet noterar att yrkesutbildningsreformen syftar till att utbildningen bättre än tidigare ska motsvara också arbets- och näringslivets och överhuvudtaget samhällets behov. Det målet ingår i yrkesutbildningens basfunktion och främjas vid behov även genom särskilda åtgärder. De satsningar som 2018 gjordes på ett större utbildningsutbud i syfte att svara på kompetensbehoven och minska på ungdomsarbetslösheten föreslås enligt budgetpropositionen för 2019 fortsätta med 1 000 studerandeårsverke. Kostnadseffekten för detta är 9,4 miljoner euro. I 2018 års första tilläggsbudget anvisades dessutom 16 miljoner euro extra för kortvarig yrkesutbildning. Regeringen har avtalat om ytterligare 10 miljoner euro för ändamålet i den andra tilläggsbudgeten. De extra medlen är avsedda för pilotförsök som stödjer yrkeskunnandet särskilt i samband med omskolning. Projekten ska också höja kompetensen hos dem som har svaga grundläggande kunskaper och färdigheter. Dessa snabbverkande åtgärder syftar till svara på matchningsproblemen på arbetsmarknaden och bidra till att särskilt arbetslösa i bästa arbetsföra ålder får jobb. Konsekvenserna av åtgärderna enligt tilläggsbudgeten sträcker sig i betydande grad också in på år 2019.

Utskottet anser att de föreslagna åtgärderna är nödvändiga. Bristen på kompetent personal har i många företag blivit ett stort hinder för tillväxten. Den snabba tekniska utvecklingen förändrar raskt kompetensbehoven, och yrkeskompetenskraven höjs ständigt inom alla arbetsuppgifter. Samtidigt accentueras vikten av ständigt lärande. Det är bra att situationen åtgärdas snabbt, så att pågående goda ekonomiska tillväxten inte bromsas upp på grund av kompetensbrist. Utbildningssystemet måste kunna reagera snabbt på förändringar i kompetensbehovet och erbjuda nya kombinationer av utbildning och kompetens. Det är av högsta vikt att resurserna inriktas korrekt på de sektorer med brist på kompetent personal och på de sektorer som är avgörande för tillväxten. Utbildningsutbudet och resursanvändningen måste styras genom rikstäckande mekanismer som också beaktar de regionala behoven. Likaså måste det strategiska samarbetet mellan läroanstalter och spridningen av bästa praxis stödjas.

Integrerad utbildning i verkstäder

Utskottet konstaterar att ungdomsverkstäder och andra motsvarande verkstäder utgör ett viktigt steg på många ungas och vuxnas väg ut i arbetslivet. Utskottet noterar möjligheterna till samarbete mellan verkstäderna och anordnarna av yrkesutbildning. Verkstäderna ger såväl yrkesfärdigheter som allmänna arbetslivsfärdigheter, och de inhämtade kunskaperna och färdigheterna kan göras synliga och verifieras. Att hitta de egna styrkorna och bli medveten om sin kompetens motiverar till att lära sig mer och gå vidare med studierna. Det är enligt utskottet viktigt att verkstäderna utnyttjas mer mångsidigt som inlärningsmiljöer som stödjer kompetensinhämtningen. Det krävs långsiktiga, nationella utvecklingsresurser för att den kompetens som inhämtats i verkstäderna ska kunna identifieras och för att stödja erkännandet av kompetensen. Det är frågan om en studieanpassning av ungdomsverkstäderna och om utveckling av de processer som anknyter till detta.

I statsbudgeten har 13,5 miljoner euro avsatts för ungdomsverkstäderna. Regionförvaltningsverken fördelar anslagen som statsunderstöd till verkstäder som är berättigade till understöd. Det fanns i juni 2018 sammanlagt 239 verkstäder med rätt till statsunderstöd. Sju ansökningar är un-

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

der behandling. Enligt uppgift till utskottet har det kommit in fler ansökningar om statsunderstöd än tidigare år.

Utskottet konstaterar att det i de pågående stora reformerna finns anledning att beakta tillgången till tjänster också för dem som har en svag ställning på arbetsmarknaden. Såväl kommunerna och deras anknutna enheter som aktörer i föreningsform måste ha möjlighet att producera ungdomsverkstadstjänster inom ett brett innehållsspektrum. I annat fall finns det risk för att en stor del av de utsatta faller utanför tjänsternas tillämpningsområde. Utskottet ser det som viktigt att säkra kontinuiteten för verkstäderna, som utgör ett av medlen för att stärka ungas och vuxnas livsbalans och kompetens. Utskottet upprepar därför det som lyftes fram i ett tidigare utlåtande (KuUU 11/2017 rd), nämligen att det är viktigt att verkstäderna utnyttjas mer mångsidigt som inlärningsmiljöer som stödjer kompetensinhämtningen och att de beaktas vid beredningen av landskapsreformen. Utskottet konstaterar att en del av verkstäderna dessutom producerar tjänster inom det uppsökande ungdomsarbetet.

Finansiering av forskning vid högskolorna

De största budgetposterna för forskning och högre undervisning är basfinansieringen till universitetet (cirka 1 750 miljoner euro) och basfinansieringen till yrkeshögskolorna (cirka 826 miljoner euro). Över hälften av universitetsforskningen bekostas genom basfinansieringen. Via Finlands Akademis ansökningsförfarande (cirka 276 miljoner euro år 2019) beviljas utifrån en internationell expertbedömning bidrag till forskare vid högskolor och forskningsinstitut. Cirka 20—25 av universitetsforskningen bedrivs med stöd av medel från Finlands Akademi.

Kulturutskottet konstaterar att de inbesparingar som avtalades i regeringsprogrammet har slagit mot basfinansieringen till universitetet. Senare ökning av forskningsfinansieringen har fördelats av Finlands Akademi som konkurrensbaserad finansiering. Vissa forskare menar dock att strävan att höja forskningens kvalitet genom konkurrens och resultatkriterier har gått för långt i många länder.

Ett argument för det är att konkurrensen leder till ett ineffektivt system. Det börjar redan hämma den långsiktiga forskningen. Konkurrensutsättningen kräver enormt mycket av forskarnas värdefulla arbetstid. Eftersom endast en bråkdel (kanske 10 %) av de föreslagna projekten beviljas medel kan man enligt forskarna hävda att den arbetstid som lagts ned på de andra ansökningarna har gått till spillo. I små särprogram täcker tilläggsfinansieringen inte alltid ens totalkostnaderna för ansökningsprocessen. Ny forskning antyder dessutom att konkurrens om finansieringen inte nödvändigtvis höjer forskningens kvalitet eller genomslag.

Under sakkunnigutfrågningen har det dessutom framförts oro för att karriären efter en doktorsexamen blir splittrad på grund av korta anställningar. Forskartillvaron färgas av ständig jakt på forskningspengar och rädsla för att karriären ska ta slut. I den fasen av karriären borde forskaren i stället kunna bygga upp en egen forskaridentitet, bilda en egen forskargrupp och skapa ny forskning och nya vetenskapliga öppningar.

Kulturutskottet menar att kritiken angående otillräcklig basfinansiering är i viss mån befogad. Utskottet menar att finansieringen av grundforskningen är av betydelse för strävan att nyskapa och

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

smidiggöra den finländska forskningen. En högklassig, långsiktig och expertbedömd grundforskning skapar ny kunskap och nytt kunnande och ger de bästa förutsättningarna för uppkomsten av mångsidiga innovativa ekosystem. Det är en nödvändig förutsättning för framgångsrik innovationsverksamhet och därav följande hållbar tillväxt.

Kulturutskottet anser att betingelserna för högskolorna måste stärkas långsiktigt och permanent under den kommande valperioden. Budgetpropositionen för 2019 är ett viktigt steg i den riktningen, särskilt när det gäller forskningsanslagen. Budgetförslaget, inklusive den permanenta höjningen av Business Finlands fullmakter att bevilja understöd med 69 miljoner euro och av Finlands Akademis fullmakter med 25 miljoner euro, stöder forskningen och anses av sakkunniga vara av en betydande storleksordning.

Under sakkunnigutfrågningen har det understrukits att en ökning av de nationella innovationssatsningarna kräver framför allt privata investeringar i forskning och utveckling, eftersom det är inom den privata sektorn som finansieringen har minskat mest sedan 2008. Den offentliga innovationsfinansieringen måste locka med sig också privat finansiering. I ett yttrande konstateras exempelvis att endast en (1) procent av alla företag med färre än 50 anställda rapporterar till Statistikcentralen om FoUI-verksamhet. Det betyder att det i Finland finns 280 000 småföretag och mikroföretag som inte bedriver innovations- eller utvecklingsarbete.

Kulturutskottet framhåller vikten av att sporra denna innovationspotential till samarbete med högskolorna och i synnerhet med yrkeshögskolorna, fokuserar på behoven i arbetslivet. Särskild uppmärksamhet måste fästas vid att skapa smidiga administrativa processer för samarbetet mellan högskolorna och mycket små företag.

Sakkunniga har också lyft fram att högskolornas uppgiftsfält håller på att breddas så att det också tillåter ständigt lärande. Samtidigt är målet att fler unga ska avlägga examen. Utskottet omfattar de sakkunnigas uppfattning att den växande roll som ständigt lärande får förutsätter att finansieringen av utbildningen breddas över förvaltningsgränserna och även till andra källor än statlig finansiering. Att överföra en del av de nuvarande medlen från forskarutbildningen till ständigt lärande räcker inte för att svara på det stora utbildningsbehov som de kraftiga förändringarna i arbetslivet medför.

Unga forskare

Finlands Akademi ska rikta det extra anslag på 25 miljoner (bevillningsfullmakt) som föreslås i budgetpropositionen för 2019 till den yngre forskargenerationens akademiska projekt. Pengarna ger mottagarna goda möjligheter att fortsätta med sin lovande forskning och bilda en egen forskargrupp.

Understöd ska kunna sökas hos Finlands Akademi vid septemberutlysningen. För det extra anslaget ordnas en kompletterande ansökan som ett led i utlysningen av så kallade akademiprojekts-bidrag.

Av de anställda i akademiprojekt är två tredjedelar doktorandanställda och forskardoktorer. Det utökade anslaget för akademiprojekt stöder karriärerna för såväl den nya generationens forskare

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

som de doktorandanställda och forskardoktorer som arbetar i projekten. De medel som anslås för det här stadiet i karriären har enligt uppgift stor betydelse för forskningens kvalitet. Antalet årsverken för universitetsforskare i stadiet efter doktorsavhandlingen (postdokforskare, forskardoktorer) uppgick 2017 till 3 900. Mellan 2012 och 2017 ökade antalet med 17 procent. Nästa steg efter postdokperioden är att skapa en egen forskargrupp, vilket på senare år lyfts fram som ett centralt problem i det finska forskningssystemet.

Enligt ett sakkunnigyttrande motsvarar den valda finansieringsmetoden mycket nära den utlysning som gjordes hösten 2016. Av den särfinansiering på 30 miljoner euro som då beviljades för 2017 användes 25 miljoner euro för akademiprojekt som drevs av forskare som snabbt gått framåt i karriären. Erfarenheterna av det var enligt yttrandet mycket positiva.

I motiven till den extra satsningen används termen "ung forskare". Termvalet har problematiserats i offentligheten och delvis också i sakkunnigresponserna, eftersom det kan tolkas på olika sätt. Det har i den allmänna debatten därför väckts en oro för att den yngre forskargenerationen inte kommer att dra nytta av det extra anslaget. Enligt uppgift ska understöden riktas till forskare på minst docentnivå, alltså inte till nybakade doktorer utan till dem som redan hunnit forska efter disputationen. Med ung forskare avses forskarkarriärens längd. Utskottet stöder Finlands Akademi val att rikta understöden till postdokforskare och forskardoktorer. Att stödja forskare i ung akademisk ålder är viktigt, eftersom det är de som kommer att stå för de kommande årens framstående vetenskapliga genombrott. Det behövs ett nytt och djärvt tänkande för att hitta lösningar på de stora och globala problemen.

Kompensation för privatkopiering

I budgetpropositionen för 2019 föreslår regeringen att anslaget för kompensation för privatkopiering under moment 29.80.41 (Vissa dispositionsrättsersättningar, reservationsanslag 3 år) sänks från 11 till 9 miljoner euro till följd av att privatkopiering minskat.

Kulturutskottet stöder inte denna anslagssänkning och föreslår därför för finansutskottet att anslaget höjs med 2 miljoner euro.

Tillåten privatkopiering

Kopiering för privat bruk är tillåten enligt 12 § (Framställning av exemplar för enskilt bruk) i upphovsrättslagen (404/1961). Enligt bestämmelsen "får var och en framställa enstaka exemplar [av offentliggjorda verk] för sitt enskilda bruk. På detta sätt framställda exemplar får inte användas för andra ändamål."

Kopiering för eget bruk och kopiering för förmedling inom familjen eller vänkretsen är alltså tillåten. Obegränsad kopiering är likväl inte tillåten. För privat bruk får det göras några kopior av verket.

Det verk som kopieras ska ha tillverkats lagligt och tillgängliggjorts för allmänheten. Verket kan exempelvis vara en tv-sändning eller en cd-skiva lånad på biblioteket. Man får också kopiera en cd-skiva köpt i handeln i några exemplar för eget eller de närmastes bruk. Ett verk som kopieras i

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

ett datanät måste lagligt ha tillgängliggjorts för allmänheten. Det är däremot förbjudet att ladda ned exempelvis en film eller mp3-musikfil som olagligt spridits på internet, även om man laddar ned verket för eget bruk. Dataprogram och dataspel får inte kopieras. Av dem får man bara ta en säkerhetskopia som krävs för laglig användning, såvida inte annat tillåts uttryckligen i användarlicensen.

Det är särskilt viktigt att understryka att privatkopiering som grundar sig på en betald licens, exempelvis lagring av tv-program i en nätlagringstjänst eller avgiftsbelagd lagring av musik i en streamingstjänst för återgivning i off-line-läge, i sig är tillåten. Sådan lagring utgör dock inte privatkopiering och beaktas därför inte vid beräkningen av kompensationen för privatkopiering.

Kompensationen

Upphovsmännen har rätt till kompensation för privatkopieringen av deras verk. Enligt 26 a § i upphovsrättslagen betalar staten kompensation till upphovsmännen för framställning av exemplar av verk för enskilt bruk. Kompensationen betalas med anslag i statsbudgeten. Anslaget ska till beloppet vara sådant att det kan betraktas som en rimlig kompensation för framställning av exemplar av verk för enskilt bruk.

Enligt 2 mom. i samma paragraf ska, i syfte att kunna dimensionera kompensationen på ett rätt sätt, en utredning göras om enskild framställning av exemplar och om hur allmän sådan framställning är. Utredningen genomförs av ett oberoende forskningsinstitut som godkänts av undervisnings- och kulturministeriet.

Kulturutskottet framhåller att privatkopiering är tillåten uttryckligen för att rättsinnehavarna får kompensation för kopieringen. Kompensationsplikten åläggs i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (32001L0029), enligt vilket medlemsstaterna inte får tillåta privatkopiering såvida inte rättsinnehavarna får kompensation (i form av pengar). Kompensationen anges på olika sätt i direktivets olika språkversioner: på engelska "fair compensation", på svenska "rimlig kompensation" och på finska "sopiva hyvitys".

I praktiken är det frågan om kompensation för kopiering av musik och audiovisuellt material. De ökande möjligheterna att kopiera grafiskt material digitalt har aktualiserat ett behov av att i samband med den årliga kopieringsutredningen granska också mängden kopiering av detta slag av material och överväga om denna kopiering bör kompenseras. Kompensation betalas årligen till upphovsmän, utövande konstnärer och producenter samt för främjandet av inhemsk kultur.

Staten som betalare av kompensationen

År 2014 beslutades att kompensationen för privatkopiering ska betalas ur statens budgetmedel. Tidigare insamlades medlen (kompensationsavgift) via försäljningspriserna för lagringsmedier och lagringsanordningar som kan användas för privatkopiering. Samtidigt gjordes den bedömningen att det under de närmaste åren inte kommer att ske några stora eller snabba förändringar i antalet anordningar som säljs för privat bruk.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Vid beredning år 2014 fastställdes kompensationen till 11 miljoner euro för åren 2015 och 2016. Kompensationens storlek bestämdes då summariskt utifrån de avgifter som under tidigare år influtit från det anordningsbundna avgiftssystemet. Avgiftsnivån och vilka medier och anordningar som skulle omfattas av kompensationsavgift fastställdes årligen genom förordning av statsrådet. De influtna kompensationsavgifterna korrelerade dock inte med kopieringsmängderna och dess värde, eftersom det under beredningen av förordningarna inte uppnåddes samförstånd om vilka anordningar avgiften skulle omfatta. Kulturutskottet framhåller att fastställandet av nivån på kompensationen vid beredningen 2014 därför i hög grad var ett politiskt avgörande.

Rättsinnehavarna, det vill säga kompensationens förmånstagare, ansåg vid utskottsbehandlingen av reformen att de medel som inflöt från den kompensationsavgift som bakades in i anordningarnas försäljningspris inte var rätt dimensionerade i förhållande till kopieringsvolymen, och att kompensationsavgiften endast utsträcktes till en del av de medier och anordningar som användes för privatkopiering. Det ledde enligt rättsinnehavarna till att nivån för 2015 och 2016 var tämligen låg.

Kulturutskottet underströk i sitt betänkande "att kompensationsavgiften inte är ett sedvanligt behovsprövat kulturanslag eftersom begreppet "rimlig kompensation" begränsar regeringens möjligheter att efter behov sänka avgiften t.ex. på grund av allmänna statsfinansiella besparingsbehov". På förslag av utskottet godkände riksdagen ett uttalande, där det förutsattes att regeringen har beredskap att differentiera finansieringen av kompensationsavgiften, om det inte med statlig finansiering är möjligt att betala en rimlig kompensation (fair compensation) för privatkopiering. (RSv 239/2014 rd)

Dimensioneringen av kompensationen i budgetpropositionen för 2019

Mängden privatkopiering undersöks varje år, och utifrån undersökningens resultat granskas budgetanslagets dimensionering och justeras vid behov anslaget under perioden för planen för de offentliga finanserna. Åren 2015—2019 utförs undersökningen av Taloustutkimus Oy. Utskottet noterar att i lagstiftningen är kompensationen kopplad till framställningen av exemplar genom kopiering. Undersökningen har därför fokuserat på att utreda kopieringsmängderna från ursprungliga cd-skivor och motsvarande produkter, cd-skivor lånade på bibliotek, kopiering av videofiler från television och kopiering av verk som innehas av vänner och familjemedlemmar.

Åren 2015—2018 minskade privatkopiering enligt undersökningen på följande sätt (filer/kopior):

- musik: 126 miljoner -> 39 miljoner
- av-material: 295 miljoner -> 225 miljoner euro
- kopiering totalt: 421 miljoner -> 264 miljoner

Enligt uppgift har det, då kopieringsmängderna minskat, visat sig oväntat utmanande att vid dimensioneringen av kompensationen beakta resultaten från kopieringsutredningarna och förändringarna i privatkopieringen. Utifrån undersökningens resultat från på varandra följande år har man inte velat göra plötsliga och alltför stora anslagsändringar i statsbudgeten. Så är fallet också vid beredningen av budgeten för 2019.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

I samband med de årliga undersökningarna av mängden privatkopiering har man under 2017 och 2018 dessutom försökt undersöka vilka problem och värdeförluster kopieringen medför. I det syftet har man frågat de intervjuade personerna om deras villighet att skaffa materialet på en kommersiell marknad i det fall att privatkopiering inte är tillåten med stöd av de begränsningar upphovsrätten ställer upp.

Enligt Taloustutkimus uppskattning ger privatkopieringen av musik och av-produkter upphov till försäljningsförluster på cirka 32—44 miljoner euro per år. Uppskattningen är riktgivande, men visar tydligt att privatkopiering medför ytterst stor skada för rättsinnehavarna.

Kulturutskottets slutledningar

Kulturutskottet bedömer att den kompensationsnivå som infördes 2015 inte är motiverad och inte utgör den bästa faktabaserade uppskattningen av vad som är en rimlig kompensation till rättsinnehavarna för den privata kopieringen av deras verk. I fråga om det nu aktuella förslaget påverkas bedömningen i avgörande grad av den omfattande övergången från egentlig kopiering till streaming, för vilken en del av rättsinnehavarna inte får någon som helst eller endast mycket liten ersättning. Rättsinnehavarnas material används i ökande grad via internet och utan ersättning, men det är inte längre frågan om sådan framställning av exemplar som avses i upphovsrättslagen. Den här övergången märks inte på önskat vis i rättsinnehavarnas inkomster.

I det rådande läget ser kulturutskottet det som absolut nödvändigt att ta timeout och tills vidare hålla kvar kompensationen för privatkopiering på 2018 års nivå. Kulturutskottet föreslår för finansutskottet att det för riksdagen föreslår ett uttalande, enligt vilket undervisnings- och kulturministeriet under 2019 ska utreda olika alternativ för en översyn av systemet med kompensationsavgift, varvid målsättningen är att systemet kan revideras under den regeringsperiod som börjar 2019. (*Utskottets förslag till uttalande 4.*)

I den kommande dimensioneringen av anslaget gäller det att ur olika perspektiv bedöma vad som sammantaget kan anses vara en rimlig kompensation till rättsinnehavarna. I det sammanhanget bör man beakta mängden privatkopiering och den faktiska skada som kopieringen och annat privat bruk förorsakar rättsinnehavarna. I frågeställningen ingår också de enhetspriser som ska tillämpas vid bedömningen och som inte fick någon lösning vid avgörandet av ärendet 2015. Eftersom den kompensation som betalas till rättsinnehavarna beviljas å ena sidan på individuella grunder och å andra sidan på kollektiva grunder och till förmån för det kreativa arbetet, föreslår utskottet dessutom att dessa skilda komplex eventuellt kan behandlas separat i den fortsatta beredningen.

Kulturutskottet påminner om att den aktuella kompensationen är livsviktig för de kreativa branscherna, eftersom den på bred front stöder en pluralistisk och geografiskt utbredd kultur- och konstsektor med förutsättningar för internationella framgångar.

Finansieringen av motion och idrott

För 2019 föreslås anslag 158 miljoner euro idrottsverksamhet, varav knappt 155 miljoner euro utgörs av inkomster från penningspelsverksamhet. Det största budgetanslaget är 2,8 miljoner euro

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

för en utbyggnad av programmet Skolan i rörelse till ett vidare program, Studier i rörelse, som i huvudsak täcker läroanstalterna på andra stadiet.

Kulturutskottet konstaterar att motion och idrott i dag är den enda sektor vars anslag helt och hållet kommer från inkomsterna från penningspelsverksamheten. Det är ytterst viktigt att finansieringen av motionsverksamheten breddas och i högre grad vilar på budgetfinansiering. Pengarna till motion och idrott bör i framtiden komma från Olympiakommitténs intäkter, vinstmedlen från penningspel och i ökande grad från budgetmedel. Enligt utskottets bedömning måste strävan vara att stärka den sammanlagda finansieringen av motion och idrott så att toppidrotten år 2030 får cirka 30 miljoner mer per år än i nuläget. Idrottssamfundets egen medelsanskaffning är mycket viktig för den totala finansieringen, och enligt inkomna yttranden har såväl olympiska kommittén som paralympiska kommittén redan effektiviserat medelsanskaffningen och kommer att fortsätta effektiviseringen.

Motion är enligt studier obestridligen av betydelse för människans hälsa, välfärd och funktionsförmåga. Det är enligt utskottet ytterst oroväckande att endast en tredjedel av barnen och de unga, endast en femtedel av den vuxna befolkningen och endast några procent av de äldre rör sig tillräckligt mycket. Utskottet framhåller att de hälsoproblem som bristen på motion medför för befolkningen är uppenbara. Enligt en rapport från april 2018 leder bristen på motion till samhällsrelaterade kostnader på 3,2—7,5 miljarder euro per år. Under 2018 kommer riksdagen att få statsrådets idrottspolitiska redogörelse för behandling. I det sammanhanget kommer utskottet att behandla problematiken i större detalj.

Utskottet understryker att det går att nå avsevärda kostnadsinbesparingar genom tillräckliga och korrekt riktade förebyggande satsningar på hälsa, välfärd och motion. Enligt ett sakkunnigyttrande behöver uppskattningsvis femton procent eller 800 000 finländare särskilt stöd för att röra på sig och motionera, och den offentliga idrottsförvaltningen bör rikta åtgärder till de målgrupper vars förutsättningar att främja den egna hälsan är svagast. Stöd till dessa grupper ger också den största samhällsrelaterade nyttan.

En höjning av befolkningens sammanlagda fysiska aktivitetsnivå kräver enligt sakkunnigyttrandet att dagens vertikala förvaltningsmodell överges till förmån för en modell som överskrider förvaltningsgränserna och är förpliktande för alla inblandade. Det är enligt utskottet angeläget att vid planeringen av de offentliga finanserna ta ett mer övergripande och sektoröverskridande grepp i frågan. I det nämnda yttrandet sägs att det är av högsta vikt att i grunden se över statsunderstödsprocessen, digitalisera bidragsbehandlingen och få till stånd en mindre splittrad understödsstrategi. Enligt yttrandet är bedömningen av understödets effekter och resultat otillräcklig, vilket delvis beror på att uppföljningsverktygen är bristfälliga. Det är därför viktigt att införa ett krav på konsekvensbedömning av projekt och understöd genast från början av projektet.

Skolan i rörelse

Programmet Skolan i rörelse, ett av regeringens spetsprojekt 2015—2018, har haft som mål att varje elev i den grundläggande utbildning ska motionera en timme om dagen. Det särskilda understödet till programmet upphör planenligt år 2018. Därefter är verksamheten beroende av grundskolornas utbildningsanordnare och skolornas interna beslut.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Skolan i rörelse började som ett försök med 45 skolor år 2010 och har sedan dess vuxit fram till ett riksomfattande program. Programmet har enligt undersökningar haft utmärkta framgångar och har nått cirka 90 procent av kommunerna, grundskolorna och grundskoleeleverna. Närmare uppgifter om hur väl programmet lyckats med att höja den fysiska aktivitetsnivån kommer att ges i samband med att resultaten från studien Barns och ungdomars motions- och idrottsvanor i Finland (LIITU) publiceras i början av 2019. Programmet Skolan i rörelse kommer också att bedömas separat. Utöver att sporra till fysisk aktivitet har programmet också haft positiva effekter på bland annat inläringen, skoltrivseln, skolfreden, förebyggandet av utslagning, vilket gynnat skolornas grundläggande uppdrag.

Kulturutskottet ser det som viktigt att de motions- och idrottsinsatser som startats i grundskolorna tillåts fortsätta också efter det att spetsprojektfinansieringen upphört. Kommunerna och skolorna har enligt uppgift tagit fram fungerande modeller för Skolan i rörelse, vilket ger förutsättningar för att verksamheten kan fortsätta och bli permanent. När spetsprojektfinansieringen upphör måste tonvikten läggas på stöd och experthjälp till skolorna.

Det är enligt utskottet mycket välkommet att regeringen i budgeten för 2019 föreslår ett anslag på 2,8 miljoner euro för programmet Studier i rörelse, avsett för studerande på andra stadiet. Utredningar visar att flertalet av de studerande rör sig alltför litet med tanke på vad som är bra för hälsan och den framtida arbetsförmågan. Av gymnasisterna rör sig var femte (22 %) och av de yrkesstuderande var fjärde (24 %) minst en timme om dagen, det vill säga enligt rekommendationerna. En femtedel av såväl gymnasisterna som de yrkesstuderande rör sig ytterst litet.

Utbyggnaden av Skolan i rörelse till läroanstalterna på andra stadiet inleddes genom ett pilotförsök redan 2017. Sammanlagt registrerade sig 144 läroanstalter med över 150 000 studerande till Studier i rörelse under det första året. Den snabba spridning programmet fått visar att läroanstalterna är mycket motiverade att främja elevhälsan. Enligt uppgift skulle två tredjedelar av de studerande vilja röra sig mera än i dag.

Kulturutskottet framhåller att motionsvanorna börjar ta form redan efter tre års ålder, vilket stöder principen att sätta in åtgärder som får barn under skolåldern i rörelse. Enligt utskottets uppfattning bör, i linje med programmet Skolan i rörelse, ett motsvarande försök inledas inom småbarns pedagogiken. Anslag bör anvisas för ändamålet redan år 2019. Genom ett pilotprojekt vore det möjligt att skapa förutsättningar för att under de följande åren utsträcka motionsinsatserna i småbarnsverksamheten till landets alla enheter för småbarns pedagogik.

Motion och idrott för personer med funktionsnedsättning

Kulturutskottet understryker att man vid ordnandet av motion och idrott för personer med funktionsnedsättning måste utgå från att alla ska jämlik tillgång till motion och idrott. Staten, kommunerna, organisationsvärlden och alla andra som ordnar motion och idrott måste i sin verksamhet arbeta för att det är lika enkelt för personer med och personer utan funktionsnedsättning att tillägna sig en fysiskt aktiv livsstil eller idrotta på tävlingsnivå. I fråga om motion och idrott för personer med funktionsnedsättning erbjuder idrottslagen och FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning klara linjer för verksamheten.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Strävan till jämlika motions- och idrottsmöjligheter betyder till stor del att personer med funktionsnedsättning erbjuds service som tillåter en jämlik vardag, exempelvis att de med stöd av assistentservice kan ta sig ut och ta del av motion och idrott. Personer med funktionsnedsättning måste ges möjlighet att välja mellan å ena sidan paraidrottsgrenar (eller separata specialformer av motion och idrott) som är särskilt planerade för dem och å andra sidan allmänna grupper eller tjänster (som är öppna för alla). Utskottet vill lyfta fram denna dubbla strategi, som samtidigt förutsätter såväl att skillnaderna erkänns som att alla är jämlika.

Kulturutskottet framhåller att finansieringen av motion och idrott måste ge förutsättningar för utvecklingen av såväl idrott för personer med funktionsnedsättning som idrott som är öppen för alla. Enligt sakkunniga är de största identifierade hindren bristfälliga idrottslokaler och bristen på transporttjänster och assistenter. Det behövs också motionshjälpmedel och tydlig information om hinderfria idrotts- och motionsplatser. När det gäller hinderfria motionsplatser bör det noteras att det sedan den 1 januari 2016 fästs större vikt vid och ges mer stöd för ökad tillgänglighet till och på nya motionsplatser. Utskottet understryker att den som är intresserad av paraidrott och paramotion måste ges information om och möjlighet att prova olika grenar och motionsformer. Det kräver ett nära samarbete mellan idrottssektorn och rehabiliteringen.

När det gäller säkerställandet av motionsmöjligheterna för personer med funktionsnedsättning är det av stor betydelse hur lagstiftning utanför utskottets ansvarsområde utvecklas. Ett exempel är tillämpningen av handikappservicelagen. Flexibel färdtjänst som möjliggör regelbunden idrotts- och motionsutövning i enlighet med handikappservicelagen har en mycket central betydelse för möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att idrotta och motionera. En särskilt stor utmaning som lyfts fram under sakkunnigutfrågningen var att ersättning för hjälpmedel som behövs för idrott och motion inte ingår i de ersättningsgrunder som anges i handikappservicelagen. Det är enligt utskottet absolut nödvändigt att rätten för personer med funktionsnedsättning att röra sig och utöva idrott säkerställs på lika grunder genom sektorsövergripande åtgärder.

Utskottet framhåller att paraidrotten på elitnivå formar bilden av funktionsnedsättning som fenomen. Den ger en bild av vad en person med funktionsnedsättning är och vad hen klarar av. Paraidrott på elitnivå kan forma individen, städer och hela samhället. Den ger personer med funktionsnedsättning möjlighet att förverkliga sig själv på internationell toppnivå i stället för att tyngas av begränsningar.

Paraidrott på elitnivå har stor potential, men framgångarna kostar, liksom inom all toppidrott. Ett särdrag och en betydande kostnadspost inom paraidrotten är de redskap, assistenter och guider som behövs vid såväl träning som tävling. De upplevs ofta som en extra utgift som blir allt större ju närmare idrottaren kommer den internationella toppen. Kulturutskottet framhåller att de särskilda behov som anknyter till paraidrott och de kostnader dessa ger måste accepteras. Detta måste absolut beaktas som positiv särbehandling när enskilda idrottare beviljas stöd.

Kulturutskottet föreslår att det i samband med att processen för integrering av paraidrotten övervägs om grenförbunden kan uppmuntras att sköta tillgänglighets-, jämställdhets- och jämlikhetsfrågorna så bra som möjligt med hjälp av ett särskilt penningstöd.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Utskottet menar att det allmännas stöd till paraidrotten måste fördubblas fram till 2030 som ett led i den ökande resurstilldelningen till elitidrotten överlag.

Stöd för det etiska arbetet inom idrotten

Finlands centrum för etik inom idrotten FCEI inledde sin verksamhet den 1 januari 2016. FCEI har till uppgift att tillsammans med hela idrottssamfundet främja en etisk idrottsverksamhet. Till centrets särskilda uppgifter hör att inom idrotten vidta de åtgärder som internationella konventioner förutsätter: att svara för dopningsövervakningen, förebygga manipulation av tävlingar och främja läktarsäkerhet och läktartrivsel.

Vid sidan av den operativa verksamheten fullgör FCEI sitt uppdrag med hjälp av utbildning, forskning, kommunikation och samarbete med intressentgrupper inom frågor med etisk relevans. FCEI bedriver ett omfattande samarbete med såväl nationella som internationella idrottsorganisationer och myndigheter. FCEI har på senare tid bland annat undersökt förekomsten av sexuella trakasserier i grenförbundens landslag, främjat medvetenheten om jämställdhet, jämlikhet och de mänskliga rättigheterna, skapat samarbetsmodeller till skydd för barn och unga och fokuserat på drogmisshuset inom idrotten.

Det är enligt utskottet ytterst viktigt att genom informationsledning stärka den etiska grunden idrotten. Vikten av etikarbete inom idrotten ökar ständigt, så det behövs information från oberoende experter. Utskottet framhåller att organisationerna inom idrottssamfundet inte kan utlokalisera utvecklingen av sin egen etikverksamhet till FCEI. Däremot vore det förnuftigt att utveckla en modell där FCEI utifrån sin forskning och utbildning producerar tjänster till idrottsorganisationerna i allmänna etikfrågor.

Det är enligt utskottet angeläget att hela motions- och idrottssamfundet med dess grenförbund, föreningar och medborgarorganisationer har som mål att Finland blir ledande inom etiskt hållbar idrott och lika rätt till ett aktivt och rörligt liv.

Vissa idrottsstöd

Kulturutskottet föreslog i sina utlåtanden om budgetpropositionerna för 2017 och 2018 (KuUU 17/2017 rd — RP 106/2017 rd och KuUU 8/2016 rd — RP 134/2016 rd) att finansutskottet säkerställer ett tillräckligt anslag för utdelning till idrottsutövare som statens träningsstipendier och en tillräcklig finansiering för Urheilijoiden Ammattienedistämmissäätiös verksamhet samt till idrottsakademierna som specialiststöd för idrottsutövare.

Finansutskottet omfattade båda åren kulturutskottets uppfattning om behovet av tilläggsanslag och ökade moment 29.90.50 (Penningspelsverksamhetens vinstmedel för främjande av fostran inom motion och idrott) med 965 000 euro, varav 500 000 euro anvisades för betalning av träningsstipendier till idrottare, 330 000 euro för stöd till idrottare via idrottsakademiernas expertverksamhet och 165 000 euro för bidrag till Urheilijoiden Ammattienedistämmissäätiön (URA).

Enligt uppgift har det till budgetförslaget för 2019 nu permanent anvisats ökade anslag som motsvarar de anslagsökningar inklusive betoningar som tidigare år gjordes först i samband med riks-

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

dagsbehandlingen av budgeten. Kulturutskottet uppmanar finansutskottet att i egenskap av sakkunnigt utskott kontrollera att anslagen för 2019 omfattar minst lika stora anslag som riksdagen godkände för de tidigare nämnda åren för stöd till idrottare via idrottsakademiernas expertverksamhet och för bidrag till Urheilijoiden Ammattienedistämissäätön (URA).

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

*att finansutskottet föreslår att riksdagen godkänner 4 uttalanden (**Utskottets förslag till uttalanden**).*

(Utskottets förslag till uttalanden)

- 1. Riksdagen förutsätter att det görs en utredning om hemkommunsersättningen till privata skolor och att utredningen lämnas till kulturutskottet under 2019. Ersättningens storlek måste uppskattas med hänsyn till de privata skolornas kostnadsstruktur, lagfästa och andra skyldigheter och skolans ställning i kommunen.*
- 2. Riksdagen förutsätter att undervisnings- och kulturministeriet genom styrande, uppföljande och andra åtgärder ser till att varje ung person får en personlig utvecklingsplan för kunnandet och att planen uppdateras så som lagen förutsätter.*
- 3. Riksdagen förutsätter att ministeriet vid genomförandet av yrkesutbildningsreformen snabbt och i samråd med utbildningsanordnarna gör upp en modell där undervisning ges under hela studiedagar och studieveckor till de studerande som särskilt behöver det. Hela studieveckor är ofta särskilt viktiga för unga elever som nyligen avslutat den grundläggande utbildningen och i synnerhet under studiernas inledande fas. Här kan också lärande i arbetet och olika lokala innovationer utnyttjas. En utredning om i vilken mån målet uppnåtts ska ges kulturutskottet en gång per år.*
- 4. Riksdagen föreslår att undervisnings- och kulturministeriet under 2019 utreder olika alternativ för en översyn av systemet med kompensationsavgift, varvid målsättningen är att systemet kan revideras under den regeringsperiod som börjar 2019.*

Helsingfors 19.10.2018

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuomo Puumala cent

vice ordförande Sari Multala saml

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

medlem Li Andersson vänst
medlem Ritva Elomaa saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Marisanna Jarva cent
medlem Kimmo Kivelä blå
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Mikaela Nylander sv
medlem Ulla Parviainen cent
medlem Pekka Puska cent
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Sami Savio saf
medlem Jani Toivola gröna
medlem Pilvi Torsti sd
medlem Raija Vahasalo saml
ersättare Hanna-Leena Mattila cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen
utskottsråd Kaj Laine.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Allmänt

Sannfinländarna vill staka ut en ny och rättvisare riktning genom satsningar på välfärden i Finland och för finländarna. Våra beslut måste i synnerhet ta avstamp i Finlands nationella intressen. Vidare krävs avsevärda satsningar på bildning och kompetens.

Medborgarna måste garanteras förutsättningar för framgång genom arbete och företagsamhet. Den målsättningen kräver att utbildningsutbudet förnyas så att det motsvarar de ständigt föränderliga behoven på arbetsmarknaden och i samhället. Översynen av utbildningen måste planeras och genomföras långsiktigt och utifrån de vanliga finländarnas vardagliga behov. Sannfinländarnas riksdagsgrupp betonar att vikten av livslångt lärande kommer att få allt större betydelse till följd av att kraven i arbetslivet ständigt förändras.

På grund av resursbrist har undervisningsgrupperna svällt ut alldeles för mycket, vilket hämmar undervisningen, inlärningsresultaten och skolfreden. Skolorna har tvingats lägga ned specialgrupper, och elever som behöver stöd har överförs till grupper i den grundläggande utbildningen. Vi sannfinländare vill ha tillräckligt små undervisningsgrupper och säkerställa att behoven hos elever i behov av särskilt stöd tillgodoses. Vi föreslår att det utses en kommunal skolfredsombudsman med uppgift att bistå med rådgivning i frågor som gäller skolfreden och att avgöra mobbningsfall. Vidare behövs det extra resurser för att få ned gruppstorlekarna.

Familjerna måste också i fortsättningen ha genuin möjlighet att vårda barnen hemma. Vi menar att barnen inte ska behöva påbörja den långa vandringen genom skolsystemet alltför tidigt. Sannfinländarna stöder inte att obligatorisk förskoleundervisning utsträcks till femåringar eller att småbarnspedagogiken blir avgiftsfri för alla oberoende av familjens inkomstnivå.

Den regionala jämlikheten förutsätter att barn i alla delar av landet har möjlighet till småbarnspedagogik och skolgång utan oskäligt långa skolresor. Sannfinländarna kräver att undervisnings- och kulturministeriet vidtar konkreta åtgärder för att säkerställa att inget barn får dagliga skolresor på mer än två timmar. Det kunde genomföras exempelvis genom att kommunerna får söka anslag i det fall att vissa barns skolresor är särskilt långa eller säkerställandet av verksamheten i byskolor och daghem kräver extra satsningar.

Utöver högklassig undervisning ska skolorna upprätthålla och främja finländska värden och finländsk kultur och lyfta fram finskhetens betydelse. På det praktiska planet betyder det bland annat att skolorna också i fortsättningen ska få sjunga Den blomstertid nu kommer och ordna julfester som respekterar historiska traditioner.

Sannfinländarna vill trygga betingelserna för en högklassig gymnasieutbildning. Vi ser det som mycket viktigt att det finns tillräckligt många gymnasier i landet. Samtidigt vill vår utskottsgrupp betona samarbetet mellan läroanstalterna på andra stadiet (gymnasierna och yrkesskolorna). Det

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 1

behövs extra satsningar på bland annat utveckling av nya undervisningsmetoder och på digitalt, öppet studiematerial i samarbete med högskolorna. De studerande kan då enklare och mer flexibelt gå vidare från andra till tredje stadiet.

Med tanke på förändringarna på arbetsmarknaden måste vi kunna erbjuda finländska unga och arbetslösa möjlighet att utbilda sig till yrken med ljusa framtidsutsikter. Yrkesutbildningen är för många ett viktigt steg på vägen ut i arbetslivet. Yrkesutbildningens närundervisning har dock i alltför hög grad ersatts med självständiga studier.

Utan tillräcklig närundervisning finns det uppenbar risk för att särskilt unga med studiesvårigheter avbryter studierna och blir marginaliserade. Inom yrkesutbildningen gäller det att satsa på kompetent undervisningspersonal och erbjuda de unga tillräcklig handledning och tillräckligt stöd från vuxna. Ett brett och väl täckande nätverk av yrkesskolor bidrar likaså till en smidig övergång till andra stadiet.

Yrkeskunskaperna måste också stödjas genom fungerande vuxenutbildning under hela arbetskarriären. Läroavtalsutbildningen för vuxna måste lyftas fram som ett attraktivt alternativ. Här kan exempelvis mästar- och gesällmodellen utnyttjas. Sannfinländarnas utskottsgrupp menar att en examen avlagd genom läroavtalsutbildning i fortsättningen måste ha samma värde som en examen avlagd vid en yrkesläroanstalt.

Universitetsutbildningen måste utvecklas utifrån tanken om bildningsuniversitetet. Universitetsvärlden måste värna respekten för det finska språket. För att trygga en högklassig utbildning och forskning måste dessutom universitetens grundforskning permanent garanteras tillräcklig och stabil finansiering i stället för den splittrade projektfinansiering som favoriseras i dag.

Universiteten måste anvisas medel för utveckling av regionala kompetenskluster. Därigenom kan universiteten ute i landskapen utveckla toppenheter som i samarbete med regionens företag och yrkeshögskolor stimulerar det lokala näringslivet och stärker vårt lands konkurrenskraft samtidigt som de studerande får jobb. Det finns stora möjligheter att främja forskning, planering och utveckling av kompetensen inom exempelvis energiteknik, skogsindustri, metallindustri och gruvsektorn.

Museiverksamhet som värnar Finlands nationella historia och kulturarv ligger oss varmt om hjärtat. Sannfinländarna vill säkerställa att hembygdsmuseerna får tillräckliga medel. Vi vill också uppmuntra museerna att dokumentera historierna om de föremål de har i sina samlingar och att utsträcka dokumenteringen av ortens historia till nutiden.

Avslutningsvis konstaterar vi att sannfinländarna vill satsa på barnens och de ungas idrottssysselsättningar direkt genom organisationerna. Det är möjligt genom att de anslag som reserveras för ändamålet används effektivt och till så låga administrationskostnader som möjligt. Därigenom kan vi i så hög grad som möjligt förebygga att finländska barn och unga marginaliseras.

Avvikande mening

Vi föreslår

Utlåtande KuUU 10/2018 rd
Avvikande mening 1

att finansutskottet i sitt betänkande beaktar vad som sägs ovan.

Helsingfors 19.10.2018

Ritva Elomaa saf
Sami Savio saf

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Under den gångna valperioden har vårt land befunnit sig i en svår ekonomisk situation och den offentliga ekonomin har behövt balanseras upp. I stället för utbildningspolitiskt hållbara strukturella reformer har regeringen emellertid valt nedskärningar i utbildningen.

Spetsprojektfinansieringen på 300 miljoner för kompetens och utbildning är av engångsnatur och kan inte på några villkor ersätta de permanenta utgiftsbesparingarna, som fram till 2019 uppgår till tre miljarder euro.

Besluten om nedskärningar är alldeles för omfattande både i absoluta siffror och i relation till förvaltningsområdet för undervisning och utbildning. Nedskärningarna drabbar den ekonomiska tillväxten, uppkomsten av nya arbetstillfällen och nya innovationer. Det ekonomiska läget i Finland är allvarligt och det behövs åtgärder som stärker sysselsättningen för att kunna balansera upp de offentliga finanserna. De beslut om att skära i utbildningen som regeringen Sipilä har fattat kommer i det långa loppet att stå Finland och finländarna mycket dyrt. För att kunna lyfta Finland måste vi vara ett föregångsland inom utbildning och forskning.

En hållbar balansering av de offentliga finanserna kräver en omsorgsfull planering och lagberedning där de sakkunnigas insikter utnyttjas och det civila samhället hörs. Vill man verkligen nå de eftersträlvade målen måste åtgärdernas konsekvenser bedömas i ett brett perspektiv och beredarna sätta sig in i lagstiftningen innan besluten fattas. Tyvärr har regeringen valt en annan väg.

Att skära i pedagogik, utbildning och forskning har inte varit befogat med avseende på finländarnas andliga och materiella framtid.

Socialdemokraterna menar att Finland under det kommande decenniet på nytt måste ta en tätposition när det gäller utbildning. SDP har en särskild vision för utvecklingen av utbildningen och kompetensen fram till 2030 (Osaamispolku 2030). SDP vill lyfta alla finländares kompetensnivå, stärka jämlikheten inom utbildning och bygga ett samhälle där alla verkligen har möjlighet till ständigt lärande. Besluten måste grunda sig på evidensbaserad kunskap.

SDP vill införa en flexibel skoldag i den grundläggande utbildningen och stärka jämlikheten i fråga om utbildning i de stora städerna och på de mindre orterna. Vi vill utvidga läroplikten till det andra stadiet och säkerställa att alla unga får den utbildning och kompetens som krävs i dagens samhälle. Vi vill starta en reform för ständigt lärande, där varje finländare ges möjlighet att inhämta den kompetens som behövs i det ständigt föränderliga arbetslivet.

Småbarnspedagogik

Vi socialdemokrater anser att insatser för att utveckla den småbarnspedagogiska verksamheten är ett av de viktigaste elementen i finländsk utbildningspolitik. Vi anser att de utvecklingsåtgärder

Utlåtande KuUU 10/2018 rd **Avvikande mening 2**

som lagen om småbarnspedagogik innebar inte räckte till, utan att man också måste rätta till de stora försämringar som gjorts under den pågående valperioden.

Begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård och de växande gruppstorlekarna har äventyrat grunderna för Finlands högkvalitativa småbarnspedagogik. Sparåtgärderna inom den småbarnspedagogiska verksamheten blir ytterst kostsamma för vårt samhälle. Enligt beräkningar från OECD ger en insats på en euro i högkvalitativ småbarnspedagogik en samhällelig avkastning på sju euro. Satsningen ger effekt under barnets hela liv i form av högre utbildningsnivå, längre tid i arbetslivet och därigenom större livskvalitet.

Begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård och ökningen av antalet barn över tre år i förhållande till antalet personal försvagar verksamhetens kvalitet och gör den mindre lockande. Större grupper ökar risken för att barn blir marginaliserade.

Begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård försätter barn i olika ställning beroende på föräldrarnas sociala status, vilken avgörs till exempel av huruvida de har jobb, är arbetslösa eller studerar.

En högkvalitativ småbarnspedagogik kan effektivt stoppa upp kretsloppet av social utsatthet och förbättra barnens inlärningsmöjligheter i skolgången. Trots det ligger deltagandet i småbarnspedagogik bland finländska barn på en låg nivå i ett europeiskt perspektiv. Graden av deltagande i småbarnspedagogik måste fås upp på europeisk nivå, 90—95 procent, eftersom deltagandet i småbarnspedagogik skapar grund för senare studier. Särskilt för utvecklingen hos barn med annan språk- och kulturbakgrund har småbarnspedagogiken en avgörande betydelse för språkinläring, integration och senare skolframgång.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 21 600 000 euro under moment 28.90.30 för att relationstalet mellan antalet pedagoger och antalet dagvårdsbarn som har fyllt tre år ska ändras till 1/7 och för att återta begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård.

Grundläggande utbildning

Undervisnings- och kulturministeriets främsta åtgärder för att förbättra möjligheterna till jämlik utbildning i hela landet var under förra regeringsperioden den särskilda finansieringen för att minska gruppstorlekarna och stärka jämlikheten. Också den nuvarande regeringens program har som mål jämställdhet i utbildningen och bättre studieresultat. Det står i stark konflikt med att den finansiering dessa mål kräver har minskats väsentligt.

Ju mindre grupper i den normala undervisningen, desto bättre möjligheter har också de svagare eleverna. Betydelsen av tillräckligt små elevgrupper kommer att betonas ytterligare i och med den nya läroplanen som betonar byggandet av en individuell studieväg för varje elev. Enligt en enkät utförd av OAJ ha varannan av de kommuner som besvarade enkäten drabbats av att timresursen för grundläggande utbildning har skurits ner, antalet delade lektioner har minskats och elevgrupperna har förstörats.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 2

Det finländska skolsystemet är känt för sin lyckade kombination av goda kunskaper, jämlikhet och effektivitet. På senare år har det dock skett en klar försämring i fråga om studieresultat, trivsel i skolan, studiemotivation och attityder. Allt fler unga når inte minimimålen för den grundläggande utbildningen. Antalet elever som behöver särskilt eller intensifierat stöd har under några år ökat med 24 000, det vill säga en tredjedel, men antalet speciallärare är bara 100—200. Dessutom har kommunerna under de senaste åren dragit in cirka 100 specialklasser. Inlärningsresultaten har försämrats också enligt internationella forskningsrön, och skillnaderna mellan skolorna håller på att öka.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 25 000 000 euro under moment 29.10.30 för mindre grupper inom den grundläggande utbildningen, för bidrag till en högkvalitativ och jämlik grundläggande utbildning och för driftskostnader för allmänbildande utbildning.

Fritidsaktivitetslöfte

Studieresultaten i Finland har sjunkit märkbart. Problem finns också i barnens studiemotivation och skoltrivsel. Skoleleverna vill ha fler timmar fritidsaktiviteter och självständiga fritidsaktiviteter i samband med skoldagen. Det skulle ha en stor betydelse för att förbättra skoltrivseln. Med tanke på skoltrivseln är det också angeläget att i inläringen beakta elevernas individuella utveckling och motivation så att inläringen alltid förknippas med en känsla av framgång. Tyvärr tänker regeringen sänka anslagen för skolornas klubbverksamhet med tre miljoner euro.

Skillnaderna i skolframgång beror allt oftare på föräldrarnas socioekonomiska bakgrund och tiden utanför skolan. Alla barn har inte möjligheter till fritidsaktiviteter och självutveckling på fritiden i en övervakad miljö eftersom många aktiviteter har blivit väldigt dyra att delta i. I hela Finland finns 126 000 mindre bemedlade barn, fler än det finns invånare i Lahtis. De familjer som aktivt sysslar med idrott hade 2014 i genomsnitt inkomster på 87 000 euro per år. Endast en tredjedel av familjerna i Finland når denna inkomstnivå.

Det finländska försöket med flexibel skoldag och den så kallade isländska modellen visar klart på det positiva sambandet mellan stöd för fritidsaktiviteter omedelbart före eller efter skoldagen och såväl elevernas som lärarnas skoltrivsel.

Försöket med flexibel skoldag resulterade bland annat i att eleverna och lärarna trivdes bättre i skolan och att skolmobbingen. Medverkan i klubbverksamheten stärkte skolmotivationen och viljan att fortsätta studera, samtidigt som den minskade rökningen, mobbingen och skolkningen.

I den isländska modellen får de unga varje år en voucher värd cirka 420 euro för fritidsaktiviteter, exempelvis idrott, efter skolan. Idrottsföreningar och andra organisationer deltar i programmet. Kommunerna står kostnadsfritt för övningslokaler, och hela folket betalar för aktiviteterna genom olika skatter.

Hela 99 procent av de isländska barnen deltar i någon av de 571 aktiviteter som erbjuds. Aktiviteterna startar genast efter skoldagen, och de yngsta eleverna skjutsat exempelvis till bollplanen direkt från skolan.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 2

För att avgifterna och anskaffningen av utrustning för fritidsaktiviteter inte ska öka segregeringen bland familjerna, bör organisationer, idrottsföreningar, skolor och kommuner tilldelas ett anslag för att erbjuda möjlighet till fritidsaktiviteter samt redskap och instrument till familjer som annars inte har råd med dem.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 10 000 000 euro under moment 29.10.30 för löftet om fritidsaktiviteter.

Nedskärningarna i yrkesutbildningen

Vid reformen av yrkesutbildningen skar regeringen först 190 miljoner euro av läroanstalterna och inledde först därefter en strukturell reform. Vi välkomnar till största delen målen med reformen, men för att det skulle kunna nås på bästa sätt borde finansieringen av yrkesutbildningen ha förbättrats avsevärt. Undervisnings- och kulturministeriets tilläggsanslag är förstås välkommet, men det förslår inte långt i förening med den massiva och permanenta nedskärningen.

Den senaste tidens debatt om undervisningsresurserna vid yrkesläroanstalterna har visat att det hade varit vettigare att göra neddragningarna mer strategiskt i samband med reformen och slå ut dem över flera år. På så sätt hade de ställt till med så lite skada som möjligt för reformen av yrkesutbildningen.

Lärararbetet har förändrats kraftigt genom reformen. Det krävs ytterligare satsningar på att förtydliga processen för den personliga utvecklingsplanen ur undervisningspersonalens perspektiv, liksom också ökade resurser för utveckling av undervisningspersonalens kompetens. Undervisnings- och handledningspersonalen måste ges möjlighet att utveckla sitt tänkande, bredda sina kunskaper och ta del av mångsidiga åtgärder som hjälper dem se fördelarna med de tjänster och möjligheter som erbjuds genom den reviderade yrkesutbildningen. Att verkligen inse fördelarna med det kompetensbaserade greppet är av största vikt för verksamheten. Läraren måste ha god kännedom om grunderna för examina och förstå vilka kopplingar de har till arbetslivet.

För minderåriga studerandes del är det särskilt viktigt att engagera vårdnadshavarna i den personliga utvecklingsplanen, och den vägen stärka vårdnadshavarnas engagemang i samarbetet mellan hem och skola. Gemenskapen mellan de studerande måste stärkas, samtidigt som man tar hänsyn till de pedagogiska aspekterna. En alltför långtgående personlig tillämpning är inte enbart av godo för dem som avslutat den grundläggande utbildningen.

Lärande på arbetsplatsen förutsätter att det utbildas tillräckliga många kompetenta handledare på arbetsplatserna. Genom utbildningen får arbetsplatserna kompetent handledningspersonal med förståelse för planeringen och handledningen av studiemålen för elever som kommer via varierande studievägar.

Det viktigaste målet med reformen av yrkesutbildningen bör vara att minska ojämlikheten i utbildning — inte att öka den genom att skapa strukturer som är blinda för ojämlikhet.

Närundervisningen inom yrkesutbildningen har redan tidigare reducerats enormt, vilket försvagar undervisningskvaliteten. Så sent som på 1990-talet fick eleverna närundervisning motsvaran-

Utlåtande KuUU 10/2018 rd **Avvikande mening 2**

de en full arbetsvecka, dvs. 38 timmar. I dag ligger man på många håll under 28 timmar. De som studerar till ett yrke får alltså inte mer undervisning än grundskoleeleverna. De omfattande nedskärningarna kommer utan vidare att märkas i utbildningskvaliteten och därigenom också i de ungas yrkesfärdigheter.

Vi menar att kulturutskottet borde ha fäst större uppmärksamhet vid de problem som den personliga utvecklingsplanen är behäftad med. Vi föreslår att kulturutskottet förutsätter att undervisnings- och kulturministeriet genom styrande, uppföljande och andra åtgärder ser till att varje ung person får en personlig utvecklingsplan för kunnandet och att planen uppdateras så som lagen förutsätter.

På dessa grunder föreslår vi ytterligare att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 190 000 000 under moment 28.90.30 för att återta nedskärningen inom yrkesutbildningen och 11 200 000 euro under moment 29.20.30 för att återta indexnedskärningen för yrkesutbildningens driftskostnader.

Avgiftsfritt andra stadium och förlängd läroplikt

Ännu i början av 2000-talet var Finland ett mönsterland i fråga om utbildning. De ungas studieresultat var utmärkta och finländarnas utbildningsnivå ökade. Efter det har framgången minskat. I en internationell jämförelse har de finländska ungdomarnas utbildningsnivå under 2000-talet sjunkit från världstoppen till medelnivå bland de utvecklade länderna. Jämför man utbildningsnivån bland hela den arbetsföra befolkningen är siffrorna ännu dystrare. Ökningen av den finländska arbetskraftens utbildningsnivå kommer att avstanna de närmaste åren, 20 år före de andra utvecklade länderna.

Framgången för det finländska utbildningssystemet har försvagats samtidigt som omställningar i samhället och arbetslivet avkräver alla finländare mer och bättre kompetens. Arbetslivsfärdigheterna ökar i betydelse.

Varje ung person behöver tillräckliga kunskaper och färdigheter för att klara sig i en värld i förändring. Det handlar framförallt om möjligheterna till framgång i arbetslivet och livslångt lärande. För närvarande förebådar utslagning från utbildning på andra stadiet jämfört med högutbildade sämre hälsotillstånd, fler arbetslöshetsperioder och en betydligt kortare karriär i arbetslivet. Denna utveckling kan stärkas ytterligare när kompetenskraven i arbetslivet växer.

Att få fortsätta studierna på andra stadiet bör vara en rättighet för alla som gått ut den grundläggande utbildningen. Också personer som har funktionshinder och behöver stöd och andra som är i behov av stöd har rätt till studier på andra stadiet. Studiehandledningen intar en avgörande roll vid ansökning till fortsatta studier. Det är viktigt för de unga att få handledning om alternativen för yrkesutbildning och gymnasieutbildning. Det är också viktigt att identifiera och erbjuda multidisciplinärt stöd för de unga som inte har förutsättningar att övergå direkt från grundläggande utbildning till examen på andra stadiet. Särskilt viktig är handledningen för de unga vars närmaste krets saknar kunskap om studier eller som inte får stöd hemma för att välja utbildning.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd **Avvikande mening 2**

För att rättigheter och skyldigheter ska vara i balans bör vi som samhälle kunna kräva att de unga satsar på sin kompetens och erbjuda dem stöd för att nå målet. Därför bör läroplikten förlängas för att täcka utbildning på andra stadiet. När läroplikten förlängs genomförs avgiftsfrihet på andra stadiet.

På dessa grunder föreslår vi ytterligare att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 10 000 000 under moment 29.10.30 och 10 000 000 euro under moment 29.20.30 för att förlänga läroplikten och för avgiftsfri utbildning på andra stadiet.

Högskolorna

Till och med under depressionen på 1990-talet satsade regeringen på högskoleutbildning, forskning och innovationer. Nu har högskolornas basfinansiering redan sjunkit till 2009 års nivå. För varje euro som skärs ned inom forskning och undervisning reduceras ekonomin och arbetstillfällena med sex euro.

I de övriga nordiska länderna och till exempel i Tyskland satsar man i dag kraftigt på forskningen. Det finns därför stor risk för att Finland permanent hamnar på efterkälken inom högskoleutbildningen och forskningen jämfört med konkurrentländerna.

Högskolorna har praktiskt orienterad verksamhet inom forskning, utveckling och innovationer som är integrerad i undervisningen. Den vänder sig till arbetslivet i respektive regioner och avser att utveckla företagens konkurrenskraft och innovationer. Denna verksamhet måste få större synlighet och nyttiggöras i betydligt högre grad. Verksamheten behöver backas upp av relevanta finansiella instrument, alltså också av annat än bara innovationssedeln. Just nu är stöd till forskning och innovationer extra viktigt i områden där ekonomisk tillväxt kan skönjas tack vare positiv strukturomvandling.

Dessutom måste högskolorna snabbt och flexibelt kunna svara mot behovet av arbetskraft inom sina regioner. I ett flertal regioner ökar i synnerhet behovet av utbildning av ingenjör och diplomingenjör.

Flera internationella utvärderingar visar att de största problemen med forskning och innovation i Finland ska sökas i finansiering av och incitament för tillämpade forskning, utveckling av innovationer och samarbete mellan arbetsliv och näringsliv. Dessutom hotar svackorna i fråga om tillgång på kunnig arbetskraft göra tillväxten långsammare inom vissa sektorer och regioner.

Internationella jämförelser har länge visat att Finland håller på halka efter i kompetens och utbildningsnivå vad beträffar både ungdomar och arbetsför befolkning. Högst utbildade var 40—44-åringarna 2015 och av dem hade 46 procent högskoleexamen, visar uppgifter från Statistikcentralen. I åldersgruppen 35—39 år var andelen 45 procent och i åldersgruppen 30—34 år 40 procent.

Samtidigt har utbildningsnivån upphört att öka och Finland har i det avseendet sjunkit ner till OECD-ländernas medelnivå. Pisaresultaten pekar på att de grundläggande färdigheterna bland

Utlåtande KuUU 10/2018 rd **Avvikande mening 2**

ungdomarna har försämrats och att de lågpresterande eleverna har blivit. I Finland anses kompetensen bland de unga åldersklasserna överlag uppvisa en sjunkande trend.

Den stora anstormningen av sökande mellan andra och tredje stadiet kan ibland fördröja studiestarten med flera år. Om vi vill göra något åt anstormningen och höja utbildningsnivån i vårt land, måste vi få fler nybörjarplatser i högskolorna.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 20 600 000 euro under moment 29.40.55 för finansiering av yrkeshögskolornas verksamhet, 43 700 000 euro under moment 29.40.50 för finansiering av universitetens verksamhet och 10 000 000 euro under moment 29.40.50 för fler nybörjarplatser på högskolestadiet.

Ungdomsgarantin

Regeringen har kört ned ungdomsgarantin och ersatt den med ett spetsprojekt för en kollektiv garanti. I praktiken innebär detta att ungdomsgarantin blir av med hela 96 procent av sin finansiering. På denna punkt, som i så många andra frågor, bildar spetsprojektet en dimridå för att dölja det faktum att man av rent ideologiska skäl vill köra ned ett fungerande system och i stället erbjuda blott smulor. För hela valperioden har regeringen avsatt 10 miljoner euro för spetsprojektet.

I enlighet med regeringens beslut kommer kompetensprogrammet för unga vuxna att avslutas vid utgången av året. Regeringen verkar inte satsa på att genomföra ungdomsgarantin och höja sysselsättningsnivån, utan ger tvärtom upp målsättningen att höja kompetensnivån för dem som bara har grundskola i bagaget. Dessutom har Finland fortfarande 100000 unga vuxna under 30 år som saknar examen på andra stadiet. Sysselsättningen kan höjas genom att alla garanteras åtminstone examen på andra stadiet. Då har var och möjlighet att upprätthålla och utveckla sin kompetens och allmänbildning oberoende av ålder, kön och förmögenhet.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 20 000 000 euro under moment 29.20.33 för kompetensprogrammet för unga vuxna.

Studiestöd

På sikt kommer studiestöden att minska med omkring 122 miljoner euro. De studiesociala förmånerna är en del av den sociala tryggheten och inte någon lön till studerande. De ska ge alla möjlighet att studera på heltid. Men för att alla ska ha möjlighet att studera på lika villkor måste det studiesociala stödsystemet vara välordnat och studiestödet vara indexbundet. Studiepenningen är redan nu mycket liten. Framför allt det allra lägsta stödet, som studerande på andra stadiet får, räcker inte till för den grundläggande försörjningen. När studiepenningen släpar efter den allmänna höjningen i kostnadsnivån måste de studerande arbeta mer och mer vid sidan av studierna. Då drar studierna ut på tiden. Det här ligger inte i linje med regeringens planer på förkortade studietider.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 105 400 000 euro under moment 29.70.55 för att slopa nedskärningen av studiepenningen.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 2

Konst och kultur

Den ekonomiska ställningen för konstnärer i Finland är svag. Detta gäller i synnerhet bildkonstnärer. Med tanke på konstnärernas försörjning är det nödvändigt att utveckla sysselsättande strukturer.

Den finländska välfärdspolitiken kan anses befinna sig i ett läge där det är nödvändigt med en översyn. Man har börjat söka nytt innehåll i konsten och kulturen. Konstens och kulturens betydelse för välmåendet har uppmärksammat. Det räcker inte med tryggad hälsa och försörjning för att människan ska må bra på ett djupare plan; hon behöver också konst och kontakt med den egna kreativiteten. Undersökningar visar att social delaktighet och kulturella sysselsättningar främjar hälsan och förlänger livet minst lika effektivt som aktiv motion, bantning, rökstopp eller låga kolesterolvärden.

Teatrar, orkestrar och museer har en enorm betydelse för kulturutbudet i hela landet, tillgången till kultur och funktionen som nationens kollektiva minne. De återkommande nedskärningarna har haft stora negativa effekter på sysselsättningen och produktionen vid kulturinrättningarna. Genom tilläggsanslaget kan vi avsevärt stärka den utövande konsten och museisektorn. Socialdemokraterna vill också att statsandelssystemet för kultur ses över så att systemet tar hänsyn till förändringar på konstfältet och i samhället överlag. Tilläggsanslaget kan också bestående avgöra frågan om framtiden för teatern Tampereen Työväen Teatteri och anslagsnivån för Tanssin talo, som kommer att omfattas av finansieringssystemet.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 12 000 000 euro under moment 29.80.31 för statsandelar till museer, teatrar och orkestrar.

Kompensation för privatkopiering

Regeringen har föreslagit att den kompensering för privatkopiering som finansieras via budgeten ska sänkas från 11 till 9 miljoner euro år 2019.

Det bör noteras att de årliga kompensationsundersökningar som Taloustutkimus Oy gör på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet visar att privatkopieringen inte längre minskar utan rentav pekar i svagt uppåtgående riktning. Enligt undersökningen kopierades år 2017 241—261 miljoner verk för privat bruk, medan motsvarande siffra för 2018 var 242—264 miljoner. Det finns alltså ingen grund för att sänka kompensationsmedlen. Kompensationen för privatkopiering är viktig för de kreativa branscherna.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 2 000 000 euro under moment 29.80.41 för att höja kompensationsmedlen för privatkopiering.

Organisationernas betydelse för det civila samhället

Världen över lyfter man fram tillståndet i det civila samhället som ett led i demokrati, mänskliga rättigheter, delaktighet och välfärd. Också EU tillerkänner de icke-vinstsyftande medborgaraktö-

Utlåtande KuUU 10/2018 rd **Avvikande mening 2**

rerna, tjänsteleverantörerna och frivilligarbetarna en viktig roll för att manifesteras medborgaraktiviteten.

Den civila aktiviteten kan främja delaktigheten, den sociala sammanhållningen på det lokala planet och dialogen mellan generationerna. På EU-nivå främjar aktiviteterna hållbar utveckling, sysselsättning, social rättvisa, ekonomisk tillväxt och miljöaspekter. Vi har också här i Finland känt oro över tillståndet för demokratin och i det civila samhället i dessa tider av stora förändringar. Ju större mångfalden i samhället är, desto bättre beredskap har det att klara av kriser.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 1 700 000 euro under moment 29.80.50 för statsunderstöd till organisationer.

Det fria bildningsarbetet och integrationen

Över 15 procent, dvs. närmare 2 000, av folkhögskolornas årsstudenter är invandrare. Merparten av dem går utbildning enligt integrationslagen som finansieras genom statsandelen för fritt bildningsarbete. Folkhögskolorna kan dock inte ta ut studenteravgift av dessa kursdeltagare, medan detta är möjligt när det gäller andra studenter inom det fria bildningsarbetet. Differensen mellan statsandelen och de faktiska kostnaderna har kunnat täckas genom understöd i form av studiestöd, men också detta endast i ringa mån och bara vid vissa folkhögskolor.

När antalet asylsökande nu stiger till tidigare oanade nivåer måste kraftiga tilläggsanslag riktas till främjandet av integrationen.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 1 000 000 euro under moment 29.30.30 för studiestödsunderstöd till folkhögskolor.

Studiestödet

De studiesociala förmånerna är en del av den sociala tryggheten och inte någon lön till studenter. De ska ge alla möjlighet att studera på heltid. Men för att alla ska ha möjlighet att studera på lika villkor måste det studiesociala stödsystemet vara välordnat och studiestödet vara indexbundet. Redan nu är studiepenningen är mycket liten. I synnerhet det allra lägsta stödet, som studenter på andra stadiet får, är så litet att det inte räcker till för den grundläggande försörjningen. När studiepenningen släpar efter den allmänna höjningen i kostnadsnivån måste de studenter arbeta mer och mer vid sidan av studierna. Då drar studierna ut på tiden.

Det här ligger inte i linje med regeringens planer på förkortade studietider. Det står klart att den kraftigt nedskurna studiepenningen på sikt knappast kommer att räcka till, samtidigt som detta får konsekvenser för den grundlagsfästa möjligheten att oavsett medellöshet enligt förmåga och behov få utbildning, när kostnadsnivån stiger.

På dessa grunder föreslår vi att statsbudgeten för 2019 budgetbaserat ökas med 105 400 000 euro under moment 29.70.55 för studiepenning.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd
Avvikande mening 2

Avvikande mening

Vi föreslår alltså att finansutskottet budgetbaserat ökar

moment 28.90.30 med 21 600 000 euro för att relationstalet mellan antalet pedagoger och antalet dagvårdsbarn som har fyllt tre år ska ändras till 1/7 och för att återta begränsningen av den subjektiva rätten till dagvård,

moment 29.10.30 med 15 000 000 euro för mindre grupper inom den grundläggande utbildningen och för bidrag till en högkvalitativ och jämlik grundläggande utbildning,

moment 29.10.30 med 10 000 000 euro för den allmänbildande undervisningens driftskostnader,

moment 29.10.30 med 10 000 000 euro för avgiftsfri utbildning på andra stadiet och för att förlänga läroplikten,

moment 29.20.30 med 10 000 000 euro för avgiftsfri utbildning på andra stadiet och för att förlänga läroplikten,

moment 29.10.30 med 12 000 000 euro för löftet om fritidsaktiviteter,

moment 29.20.30 med 11 200 000 för yrkesutbildningens driftskostnader,

moment 28.90.30 med 190 000 000 euro för att återta nedskärningen inom yrkesutbildningen,

moment 29.20.33 med 20 000 000 för kompetensprogrammet för unga vuxna,

moment 29.40.50 med 10 000 000 euro för att öka antalet nybörjarplatser på högskolestadiet,

moment 29.40.55 med 20 600 000 för finansiering av yrkeshögskolornas verksamhet,

moment 29.40.50 med 43 700 000 för finansiering av universitetens verksamhet,

moment 29.70.55 med 105 400 000 euro för att slopa nedskärningen av studiepenningen,

moment 29.80.31 med 12 000 000 euro för statsandelar till museer, teatrar och orkestrar,

moment 29.80.41 med 2 000 000 euro för kompensationen för privatkopiering,

moment 29.80.50 med 1 700 000 euro för statsunderstöd till organisationer,

moment 29.10.20 med 1 000 000 euro för studiesedelsunderstöd till folkhögskolor och

Utlåtande KuUU 10/2018 rd
Avvikande mening 2

att finansutskottet i övrigt beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 19.10.2018

Eeva-Johanna Eloranta sd
Jukka Gustafsson sd
Pilvi Torsti sd

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 3

AVVIKANDE MENING 3

Motivering

Regeringen har under sin period gjort betydande nedskärningar i utbildning, forskning och kultur. Regeringens utbildningspolitik är inkonsekvent och försvagar bildningen. Utbildning är grundbulten för det finländska jämlika samhället. Regeringen har skurit ned av alla studiestadier och påskyndat utvecklingen mot större ojämlikhet i samhället. De gröna föreslår därför i sin alternativbudget större satsningar på utbildning, forskning och kultur.

En god och gedigen utbildning är en bas på vilken vi bygger det finländska välfärdssamhället, välbefinnande för våra medborgare, sysselsättning och framgång i livet. De nedskärningar som gjorts under innevarande regeringsperiod har dokumenterat försvagat möjligheten för de mest utsatta att skaffa sig utbildning. Skillnaderna i inlärningsnivå har ökat bland annat enligt kön, område och socioekonomisk ställning.

Regeringens uppgift är att säkerställa att utbildningsanordnarna har de grundläggande frågorna under kontroll och därefter satsa på nyskapande och utveckling. Regeringen har med besked skurit ned basfinansieringen på alla utbildningsstadier, och i stället har man erbjudit möjlighet att söka statsunderstöd för utvecklingsarbete. Det har ställt kommunerna i olika ställning då vissa har de personella resurser som behövs för att fylla i ansökningar medan andra saknar dem. Om fundamentet vacklar kan inga spets- eller reformprojekt nå sina mål. Utvecklingsarbetet är viktigt och välkommet, men priset får inte vara att de jämlika möjligheterna och inläringen försvagas. Många av de mål som vi ställde upp för olika utvecklingsprojekt skulle bli genomförda bara genom att våra främsta utbildningsproffs skulle ges faktiska möjligheter att förverkliga sin kompetens.

Utvecklingen mot ojämlikhet har eskalerat såväl regionalt som mellan studerandegrupper. Tidigare var ojämlikhetsutvecklingens huvudtrend den att välsituerade familjers barn hade försprång. Under innevarande regeringsperiod har de svagast rustade redan fallit ifrån. När den resurssvagaste gruppen berövas grunden och en jämlik möjlighet att få utbildning, ställer man en hel mänsklig grupp utanför välfärdssamhället.

I ojämlikhetsutvecklingen betonas två trender, den redan länge iakttagna förfördelningen av stora glesbygder samt försvagningen av vissa urbana områden.

En förutsättning för ständigt lärande är att principen tillämpas på varje utbildningsstadium. I det sammanhanget är det viktigt att notera eventuella marginaliserande strukturer och den samhällsliga ställningen, som kan försvaga den enskildas möjligheter att gå vidare med studierna. Det är angeläget att möjliggöra tillträde till alla utbildningsstadier, så att högskoleutbildningen de facto blir öppen för alla. Samhället måste stödja utbudet av kompletterande utbildningspaket, göra ständigt lärandet attraktivt också för utbildningsanordnare och inom utkomstskyddet skapa element som sporrar till livslångt lärande.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 3

Småbarnspedagogik

En högkvalitativ småbarnspedagogik stöder livslångt lärande och de färdigheter som behövs i skolan. Den förebygger samtidigt utslagning och generationsöverskridande utsatthet. Internationella studier visar barnpedagogisk verksamhet är det mest framgångsrika och kostnadseffektiva sättet att säkerställa barnens välfärd och utveckling.

Att begränsa den subjektiva rätten till dagvård har som väntat inte medfört de besparingar som uppställdes som mål. Att begränsa dagvårdsrätten har ökat reglering, byråkrati och kommunernas administrativa kostnader vilket står i konflikt med regeringens mål att minska byråkratin och gallra i regleringen. Ett flertal kommuner har genom egna beslut behållit den subjektiva dagvårdsrätten.

Omsättningen på barn har medfört oro i grupperna och personalen är ansträngd. Begränsningen utesluter de barn som gagnas av och behöver småbarnspedagogik på heltid. Utredningar visar att den subjektiva rätten till dagvård jämnar ut social ojämlikhet som relaterar till utbildning och inkomstnivå och förebygger att existerande problem fördjupas. Den är en av de viktigaste stödåtgärderna för barnskyddets öppenvård och att begränsa den kan öka kostnaderna för barnskyddet.

Barnets rätt till småbarnspedagogik kan inte vara beroende av föräldrarnas arbetsmarknadsposition. Det handlar i främsta rummet om barnets rättighet, inte föräldrarnas. Men samtidigt stöder den subjektiva rätten till dagvård familjer, arbetsgivare och samhället i stort, och sprider vårdansvaret jämnare vilket bidrar till att främja jämställdheten i arbetslivet.

Grundskolan

Grundskolan ska ge alla barn och unga bildning, fostran, färdigheter och iver att lära sig saker och ting samt beredskap att studera vidare. För att klara av detta måste lärarna ha tid för varje barn och ung person. Den främsta orsaken till skolavhopp vid övergången från grundskola till andra stadiet är bristande studieframgång i grundskolan. Å andra sidan ger stöd till elever med inlärnings svårigheter under grundskoleåren stöd också för examen på andra stadiet. Genom att ge alla barn en god erfarenhet av grundskolan förebygger vi utslagning på ett kostnadseffektivt sätt. Samtidigt har oron för de ungas och i synnerhet pojknas läskunnighet och andra inlärningsfärdigheter samt för deras framtidsutsikter återigen lyfts fram i samhällsdebatten och den politiska debatten. I det sammanhanget nämns läsfärdighet, läsande och litteratur som de främsta faktorer när det gäller att förebygga marginalisering.

Regeringens nedskärningar har lett till en spiral där utmattning bland rektorer i sin tur påverkar lärarnas och slutligen elevernas arbetshälsa. Den år för år minskande basfinansieringen ger ökande skillnader mellan skolor och områden. Positiv särbehandling, det vill säga att avsätta extra resurser för regioner och skolor som mest behöver det, har konstaterats vara ett mycket effektivt sätt att förlänga barnens fortsatta skolgång. Vi bör undersöka frågan mer och utveckla kriterier genom vilka extra resurser kan avsättas bättre än förr.

Den allmänbildande förberedande utbildningen och pengarna för gruppstorlekar och kvalitet är betydande resurser för att främja likabehandling. Den förberedande undervisningen inför grund-

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Avvikande mening 3

läggande undervisning främjar integrationen och ger elever med olika bakgrund en bättre början på skolgången. Satsningar på den förberedande undervisningen underlättar vardagen för alla som studerar och undervisar i grundskolan.

Genom anslag för mindre elevgrupper har utbildningsanordnare kunnat anställa resurslärare för att för en ökning av delade lektioner och samtidig undervisning. Pengarna har använts för att anställa behöriga lärare som stöd för svagare elever, främja inläring och förbättra kvaliteten på undervisningen. Det gynnar alla barn att grupperna förblir tillräckligt små eftersom det ger möjligheter till individuellt bemötande.

Kvalitetspengarna för den allmänbildande utbildningen har använts för pedagogisk utveckling av arbetskulturen i den förberedande undervisningen och i den grundläggande utbildningen och för projekt som ökar skoltrivseln och samarbetet mellan hem och skola. Pengarna har också gått till att lära utbildningsanordnarna använda digitala hjälpmedel i undervisningen.

Avgiftsfrihet på andra stadiet

Med bara grundskola klarar man sig inte på arbetsmarknaden i dag och brist på utbildning ökar risken för marginalisering. Upp till 15 procent av finländarna har inte avlagt examen på andra stadiet före 24 års ålder. Inte en enda ung borde tvingas avbryta studierna på grund av familjens ekonomiska situation. Särskilt barn i ensamförsörjarfamiljer med små inkomster riskerar att hamna utanför studier på andra stadiet eftersom familjen inte har råd till skolböcker, dator eller andra läromedel. För en stor del av de studerande på andra stadiet har den ekonomiska situationen påverkat valet av studieplats eller lett till att studierna avbrutits. Det stärker ytterligare trenden att utbildning ärvs. Alla unga måste tillförsäkras utbildning på andra stadiet, och utbildningen måste bli genuint kostnadsfri.

Undervisningen på andra stadiet är avgiftsfri, men de studerande vid gymnasiet och yrkesläroanstalter måste själva skaffa de läromedel som behövs. Kostnaderna i gymnasiet och yrkesutbildningen är i nuläget oskäligt höga för många. Totalkostnaderna för att avlägga gymnasiet har uppskattats ändå till 2 600 euro, och vissa yrkesexamina är ännu dyrare.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen ett till studiestödssystemet fogas ett studiemedeltillägg, som riktas till de allra minst bemedlade studerandena. Förslaget pekar i rätt riktning men är ändå otillräckligt. I den föreslagna formen räcker studiemedeltillägget inte till för att täcka kostnaderna för en studentexamen. Det är dessutom en förmån som utbetalas varje månad och ger därför inte mycket hjälp när studiemedlen ska köpas. Det är ohållbart att minderåriga tvingas ta studielån för att skaffa oundgängligt studiematerial. Vi behöver därför en genuint kostnadsfri utbildning på andra stadiet. Varje studerande måste utan kostnad få de böcker och arbetsredskap som behövs för studierna.

Yrkesutbildning

Att skära ned på yrkesutbildningen är alltså det samma som att skära av de ungas väg till en god framtid. En högkvalitativ yrkesutbildning ger färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och yrke. Yrkesutbildningen, liksom utbildningen överlag, måste ses över, men utvecklingsarbetet kräver

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Avvikande mening 3

alltid tid och resurser. Vid reformen av yrkesläroanstalterna började regeringen med nedskärningar och tog sig först därefter an utvecklingsarbetet. Det är fel ordning. De gröna omfattar utskottets uppfattning att reformen måste stödjas genom tillräckliga satsningar. Regeringen har visserligen anvisat ett anslag för reformen, men beloppet är en bråkdel av det som tidigare frångämits yrkesutbildningen. Utöver pengar för ett reformprojekt krävs hållbar och förutsebar basfinansiering.

Regeringens nedskärningar på närmare 200 miljoner euro har redan till uppsägningar och minskat mängden närundervisning. Enligt en undersökning gjord av Utbildningsstyrelsen (2018) har antalet studerande som avbrutit yrkesutbildningen ökat med cirka tre procentenheter under de senaste åren och är nu 11,4 procent. Regeringen får inte lämnade de unga ensamma, utan måste säkerställa att med stöd i närundervisningen förebygga marginalisering. Det gäller se till att alla fortsätter studierna, inte bara de mest självständiga studerande.

Mängden närundervisning, studiehandledning, handledning av en annan lärare och undervisningsutbudet har minskat radikalt. Att göra utbildningen mer arbetslivsbetonad är i sig acceptabelt, men fungerar inte i fråga om alla studerande. De studerande måste tillförsäkras möjligheten till närundervisning och pedagogiskt stöd. För att trygga kvaliteten på yrkesutbildningen och minska ojämlikheten måste de nedskärningar i yrkesutbildningen som genomförts under regeringsperioden återtass.

Regeringen planerar att genom budgeten bygga ut yrkesutbildningen med upp till 1 000 studerandeår. Att öka antalet nybörjarplatser är välkommet, men att enbart öka antalet studerandeår eller antalet platser räcker inte — det behövs också tillräckliga resurser, individuell studiehandledning och stöd. Exempelvis är kompetensprogrammet för unga vuxna ett exempel på hur man med stöd av ungdomsgarantin lyckats få unga som stått utanför utbildningssystemet att börja studera på nytt. Regeringen har dock lagt ned programmet och tänker nu öka antalet studerandeår i yrkesutbildningen utan stöd av ungdomsgarantin.

Övergångsfaser

När grundskolan tar slut befinner sig eleverna i en särskilt känslig övergångsfas som står i samband med risken för utslagning. I denna övergångsfas fattar eleverna beslut som har relevans för deras framtida studieriktning och sysselsättning. Det gäller att finna rätt riktning för livet. Studiehandledningen i grundskolan och mängden studieplatser på andra stadiet har en betydande inverkan på om det blir en fortsättning på studierna.

När de unga går ut grundskolan avbryts kontakten till den bekanta studiehandledaren och samarbetet med en ny studiehandledare inleds först på andra stadiet. Då ökar risken för skolavhopp. Därför bör det föreskrivas om rätt för ungdomar som går ut grundskolan att få stödande studiehandledning som innehåller individuell studiehandledning över övergångsfasen. Den stödande studiehandledningen ska börja på högstadiet och fortsätta till slutet av första året på andra stadiet. Det går inte att genomföra med de nuvarande resurserna för stödande studiehandledning.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 3

Högskolor och forskning

Högskolorna utsattes för nedskärningar redan under föregående regeringsperiod, och förvaltningen kan inte spara ytterligare. En stabil finansiering möjliggör forskning i högskolorna och en utveckling av finländsk kompetens. För att Finland också framöver ska klara sig på den globala marknaden måste vi satsa på hög kvalitet i utbildning och forskning. Läget förvärras av att inte bara basfinansieringen utan också indexen som ska trygga finansieringen är frysta och de är föremål för de nedskärningar som följer på konkurrenskraftsavtalet. Dessutom har apotekskompensationen för universiteten slopats. Yrkeshögskolorna och universiteten behöver en nivåhöjning av finansieringen där alla gjorda indexnedskärningar och andra ovan nämnda åtstramningar beaktas.

Yrkeshögskolornas statliga finansiering har gått kraftigt nedåt (över 22 procent) under de senaste sex åren och indexhöjningar i yrkeshögskolornas basfinansiering har sedan 2012 förblivit genomförda. Regeringen har satsat på yrkeshögskolor genom spetsprojekten, men dessa åtgärder korrigerar inte nivån på basfinansieringen och den långsiktiga ekonomiplaneringen och verksamheten i yrkeshögskolorna. Eleverna behöver uppmuntrande lärare som visar dem framåt och personalen behöver stabil finansiering och stöd för sitt arbete. Nedskärningarna i universitetens basfinansiering är ett direkt bortfall för forskning, undervisning och stödtjänster och försvagar på så sätt i avgörande grad universitetsstuderandenas möjligheter till studieframgång. Konsekvenserna syns redan i universitetens verksamhet och i personalens dagliga arbete. En stabil finansiering möjliggör forskning på toppnivå på universiteten och en utveckling av finländsk kompetens och bildning.

I nästa års budget ökar regeringen anslagen för forskning och innovationer avsevärt. Det är välkommet, men gagnar inte i sig basfinansieringen av universiteten och yrkeshögskolorna, utan det är återigen frågan om medel som måste sökas särskilt. Forskarna har under hela regeringsperioden påpekat att den ständiga jakten på understöd stjälar tid från den egentliga forskningen och sänker kvaliteten på arbetet. En hållbar och förutsägbar basfinansiering gör det lättare att bedriva långsiktig och högklassig forskning. Högskolorna och de statliga forskningsinstituten behöver därför en anslagshöjning.

Kultur och konst

Tillgången till kultur är en grundläggande rättighet. Rätten till en egen kultur och rätten att få ta del av bildning och kultur skyddas av såväl Finlands grundlag som en FN-konvention. Alla, oberoende av hemort, bakgrund eller livssituation, måste ges möjlighet att ta del av kulturtjänster och utöva konst. Tillgången till kultur främjas också genom att trygga konstens och kulturens mångfald och stödja olika former av kultur på lika villkor.

Kulturen behöver fungerande strukturer. Tillräckliga och mångsidiga medel garanterar en levande och varierande konst. I budgetpropositionen för nästa år utgör kulturanslagen 0,8 procent av budgetens slutsumma. Målet bör vara att höja kulturens andel till minst en procent av budgeten. Särskilda satsningar måste göras på att göra kulturen mer tillgänglig, höja inkomstnivån för konstnärer och göra kulturen mer mångsidig och jämlik. Vi menar ofta att konsten, kulturen och den kulturella utvecklingen utgör en viktig del av samhället, men det märks inte i finansieringen

Utlåtande KuUU 10/2018 rd
Avvikande mening 3

av konsten eller i konstnärernas möjligheter att försörja sig. Det är problem som absolut måste åtgärdas. Såväl konstnärernas inkomstnivå som deras sociala trygghet måste förbättras avsevärt.

Ett aktuellt exempel på detta är författarna. Enligt en undersökning som författarförbundet gjorde 2017 om författarnas inkomster uppgick medianinkomsterna per år till 11 000 euro. Beloppet inkluderar alla inkomster och stipendier som erhöles för det litterära arbetet. Författarna hör alltså till låginkomsttagarna — som enligt Statistikcentralens definition omfattar alla som tjänar under 14 430 euro per år. Situationen är nästan utan undantag den samma i alla konstarter.

Reformen av statsandelen för kultur

I budgeten föreslås en miljon euro för att starta en översyn av statsandelen för kultur. Avsikten är att finansieringen till fria konstnärer och grupper ska ses över redan 2019. Statsandelssystemet för scenkonst och museer måste ses över på bred front och med hänsyn till de ändringar som skett och kommer att ske i samhället.

Syftet med översynen av statsandelssystemet för kultur är att garantera en mer mångsidig tillgång till konst och kultur runtom i landet. Fördelningen av statsandelen har stor betydelse, och det är därför viktigt att nya konstarter stöds.

Det gäller också att ta hänsyn till att vi i kulturellt och språkligt avseende får en allt mer diversifierad befolkning. Samtidigt bör det noteras att jämställdheten mellan könen inte realiserats på det kulturella fältet. Invandrare utnyttjar inte kulturtjänster i samma utsträckning som den övriga befolkningen, och yrkesmässiga konstnärer från andra länder har svårt att komma in på konstens och kulturens fält i Finland. Att rikta anslag till en förbättring av tillgängligheten, jämlikheten och jämställdheten ökar den samhälleliga likabehandlingen.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 19.10.2018

Jani Toivola gröna

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 4

AVVIKANDE MENING 4

Motivering

Allmänt

Den stora linjen i budgetpropositionen för 2019 är att med små satsningar försöka lappa över de enorma nedskärningar i utbildning som gjorts tidigare. Men dimensionerna på de korrigerande åtgärderna är helt andra än på nedskärningarna. Regeringens politik, som ökar ojämlikheten och hotar den utbildningsmässiga jämställdheten fortsätter också i budgetpropositionen för 2019.

Finlands kompetenskapital är landets främsta resurs. Vi måste se till att Finland inte sackar efter i utvecklingen i förhållande till de övriga industriländerna. Vi måste höja vår nationella kompetensnivå och höja andelen unga vuxnas som avlagt högskoleexamen till 50 procent. De främsta metoderna för att nå dit är ett flexibelt och avgiftsfritt utbildningssystem, förbättrad tillgång till utbildning och ökade möjligheter till livslångt lärande.

Under regeringsperioden har den konkurrensutsatta forskningsfinansieringen, i form av riktade finansieringsinstrument, utökats på bekostnad av basfinansieringen. Högskolornas basfinansiering måste ökas för att universitetens och yrkeshögskolornas autonomi och förutsättningar för långsiktig grundforskning och FoUI-verksamhet ska kunna genomföras.

Ett rättvist utbildningssystem och kulturtjänster som är tillgängliga för alla garanterar att ständigt lärande är en möjlighet för alla. Syftet är att fostra kunniga, kritiskt tänkande medborgare som är medvetna om sina rättigheter och skyldigheter. Hela utbildningssystemet från småbarnspedagogik till vuxenutbildning måste utvecklas mot jämlikhet och mångfald.

Forskningsresultat om småbarnspedagogik och grundläggande utbildning visar att vi håller på att få ökad ojämlikhet i fostran och utbildning regionalt, mellan könen och mellan barn med olika bakgrund. Nu måste vi snabbt se över övergångsfasen mellan småbarnspedagogik och grundläggande utbildning samt hitta metoder för att förtäta samarbetet mellan småbarnspedagogik och grundläggande utbildning.

Utbildningen på andra stadiet intar en betydande ställning i att förebygga marginalisering bland unga. Yrkesskolereformen i förening med de massiva anslagsnedskärningarna gör tillvaron osäker för yrkesläroanstalterna. De som får lida mest är likväl de unga som också annars är mest utsatta. Finland har inte råd att låta en enda ung person ställas utanför arbetsmarknaden och samhället.

Småbarnspedagogik

Småbarnspedagogikens betydelse för barnets utveckling erkänns numera allmänt och småbarnspedagogiken har under de senaste åren utvecklats och undersökts i stor utsträckning. I daghemmen lär sig barnen sociala färdigheter, att uttrycka sig själva och att jobba ihop. Enligt undersökningar jämnar småbarnspedagogik ut olikheter som beror på familjebakgrund och skapar en

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 4

grund för senare välbefinnande. Regeringens beslut i fråga om småbarnspedagogiken har varit inkonsekventa.

Regeringen utlovar 10 miljoner euro till stöd för att främja jämlikheten och deltagandenivån i småbarnspedagogik 2019. Dessa pengar ska bland annat gå till mindre gruppstorlekar ”i utsatta områden”. Det var regeringen själv som såg till att grupperna med barn över tre år blev större, vilket innebär att den med sina ”jämlikhetspengar” i själva verket bara reparerar skadan. Dessutom har regeringens beslut att dra in den subjektiva rätten till dagvård ökat antalet deltidsgupper inom barnomsorgen. Också det beslutet innebär i själva verket att gruppstorlekarna växer, eftersom personaldimensioneringen är betydligt njuiggare när det gäller deltidsgupper. Jämlikhetspengarna ökar precis som regeringens tidigare beslut den regionala ojämlikheten, vilket märks både i kvaliteten på den småbarnspedagogiska verksamheten och på hur barnens lika rättigheter tillgodoses.

Ett mer effektivt och rättvist sätt än jämlikhetspengarna vore att riva upp regeringens beslut att införa större gruppstorlekar och att skrota den subjektiva rätten till dagvård. Vänsterförbundet anser dessutom att man borde införa en tvåårig obligatorisk förskola för 5–6-åringar och göra läroplikten mer flexibel, vilket gör det möjligt att bättre beakta barnet som individ när det gäller att börja i grundskolan. Vi har som mål att stegvis införa gratis småbarnspedagogik. Detta är effektiva metoder för att höja deltagarfrekvensen i den småbarnspedagogiska verksamheten, vilket är ett viktigt mål. Undersökningar visar att alla barn drar nytta av högklassig pedagogik i förskolan. Det är särskilt barn vars uppväxtmiljö är skadlig för deras utveckling som har stor nytta av den. Skadliga faktorer i uppväxtmiljön kan vara föräldrar med drog- eller hälsoproblem eller bristande social kompetens.

Kommunerna har en stor makt när det gäller att ordna småbarnspedagogik, och därför varierar tjänsterna regionvis enligt kommunernas ekonomiska situation, sysselsättningen och geografiska skillnader. I många kommuner har dagvårdsrätten lyckligtvis inte begränsats. Den subjektiva rätten till dagvård måste återställas för att alla barn ska ha samma rätt till småbarnspedagogik oavsett hemort eller familjens situation. Att begränsa dagvårdsrätten ökar också byråkratin i kommunerna. Dessutom kan behovsprövningen leda till att familjer stämplas, och familjer som har det svårt orkar inte nödvändigtvis söka dagvårdsplats på heltid trots att de skulle ha rätt till den.

Att begränsa dagvårdsrätten gör det svårare dels att klara den ofta påfrestande vardagen med småbarn, dels också att söka jobb och utföra snuttjobb. Begränsningen ökar osmidigheten och svarar inte mot familjernas och barnens faktiska behov. Familjerna själva kan bäst bedöma vilken form och längd på småbarnspedagogiken som bäst passar deras livssituation. Småbarnspedagogik kan också ses som en tjänst med låg tröskel som ska stödja föräldraskapet och erbjuda barnen pedagogisk fostran.

Dessutom ökade regeringen gruppstorlekarna i dagvården för barn över 3 år, vilket försvagar kvaliteten på småbarnspedagogiken märkbart. Större gruppstorlekar äventyrar småbarnspedagogikens mål som handlar om att genomföra en mångsidig pedagogisk verksamhet, bestående interaktiva relationer, identifiera barnets individuella stödbehov och skapa en trygg och hälsosam miljö för småbarnspedagogik.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Avvikande mening 4

Utöver barnen innebär större grupper en oskäligen belastning för daghemspersonalen. Personalen har arbetat på bristningsgränsen redan innan grupperna gjordes större. Av de barnträdgårdslärare som svarade på undervisnings- och kulturministeriets enkät från i fjol övervägde 39 procent att byta bransch. Bland speciallärarna inom småbarnspedagogik övervägs branschbyte av nästan en tredjedel (32 procent) och bland barnskötarna av 29 procent. Familjedagvårdarnas andel av de som överväger branschbyte är lägst (23 procent).

Den främsta orsaken till branschbyte är låg lön, men den nästa vanligaste orsaken är att arbetet är fysiskt och psykiskt tungt. En tredjedel av de som besvarade undervisnings- och kulturministeriets enkät meddelade att det inte finns tillräckligt med behöriga personer för ordinarie eller tillfälliga anställningar. Det gäller i all synnerhet universitetsutbildade barnträdgårdslärare. Att öka gruppstorlekarna förvärrar daghemmens långvariga personalbrist och trenden bland personalen att övergå till andra arbetsuppgifter. Regeringens tilläggsfinansiering för barnträdgårdslärarytbildningen på universitetsnivå hjälper inte om de lärare som blir färdiga inte stannar i branschen för att arbetet upplevs som belastande.

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.10.20 med 7 000 000 euro för att återinföra den subjektiva rätten till dagvård och att riksdagen ökar moment 29.10.20 med 16 000 000 euro för att förbättra vårdardimensioneringen inom småbarnspedagogiken.

Grundläggande utbildning

Grundskolan blir allt mer ojämlig. Studieresultaten har sjunkit och skillnaderna har ökat både mellan regioner och mellan könen. Skillnaderna mellan skolorna ökar snabbt mellan kommunerna och inom kommunerna. Allt färre studerande når minimimålen för grundläggande utbildning och allt fler behöver stödundervisning eller specialstöd. Också skoltrivseln har minskat och elevernas motivation är inte längre på tidigare nivå. Inom grundläggande utbildning finns grupper med upp till 38 barn.

Barnens socioekonomiska bakgrund inverkar mer än förr på studieresultaten. Grundskolan garanterar således inte alla barn lika möjligheter till nya kunskaper, trivsel i skolan och framgång i studierna.

Den grundläggande undervisningen behöver utveckling och extra resurser. Dessutom krävs satsningar på specialundervisningen. Styrkan i det finländska grundskolesystemet i framtiden måste ligga i att varje barn oavsett bakgrund och hemort har rätt till undervisning av hög kvalitet. Mindre undervisningsgrupper möjliggör individuell undervisning och beaktande av elevernas specialbehov och skoltrivsel. Det måste finnas tillräckligt med undervisningspersonal för att individuella studievägar ska kunna genomföras.

Enligt en enkät som genomfördes av Finlands Föräldraförbund anser en tredjedel av föräldrarna att en avgiftsfri grundläggande utbildning inte blir genomförd i praktiken, utan det förutsätts att föräldrarna bidrar ekonomiskt. Med avseende på utbildningsmässig jämlikhet är det oroväckande att 36 procent av föräldrarna till barn i årskurs 1—6 och 32 av föräldrarna till barn i årskurs 7—9 tog upp att fler av skolans anskaffningar, till och med läromedel, bekostas med medel som föräldrarna samlar ihop.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd **Avvikande mening 4**

Tilltron till den egna närskolan måste stärkas för att segregeringen mellan områden ska kunna stoppas. När så många familjer oavsett bakgrund väljer närskolan, förblir områdena livskraftiga och grundskolans idé om att förena barn med olika bakgrund förverkligas.

Regeringen har skurit ner medel som siktar till att förbättra den utbildningsmässiga jämlikheten. Vänsterförbundet vill säkerställa att den finländska grundskolan också framöver är en av de bästa för alla barn.

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.10.30 med 30 000 000 euro för att minska gruppstorlekarna och förbättra den kvalitativa jämlikheten inom den grundläggande utbildningen.

Yrkesutbildning

Yrkesskolereformen trädde i kraft den 1 januari 2018. De mål som ställts upp för reformen, det vill säga mer individuella studievägar och en kompetensbaserad utbildning, är i och för sig värda stöd. Regeringen har dock med hård hand skurit ned på anslagen till yrkesutbildningen, vilket gör det svårare att genomföra reformen.

I budgeten för 2019 föreslår regeringen 15 miljoner euro för genomförandet. Tyvärr är beloppet helt otillräckligt med tanke på nedskärningarnas storlek och den belastning reformen kommer att innebära för läroanstalterna. Det har också i offentligheten debatterats mycket om yrkesutbildningens tillstånd och i synnerhet om vad reformen kommer att innebära för närundervisningen. Enligt en utredning gjord av OAJ har utbildningsanordnarna nått mycket olika stadier av genomförandet. Överallt är det den bristande finansieringen som utgör den största utmaningen. De stora nedskärningarna minskade medlen till anordnarna med i genomsnitt 20–25 procent innan reformen trädde i kraft och har gjort det ytterst svårt att genomföra reformen. Saken underlättas inte av att reformen enligt Kommunförbundets uppskattning medfört nya kostnader till ett belopp av cirka 80 miljoner euro (bl.a. för den utvidgade rätten till särskilt stöd, elevvård och måltider samt för den personliga utvecklingsplanen). Som en följd av nedskärningarna i yrkesutbildningen minskade antalet arbetstillfällen vid läroanstalterna med 1 600 år 2016.

Ungefär hälften av de ungdomar som går ut grundskolan fortsätter i yrkesutbildning och reformen berör uppskattningsvis 300 000 studerande. Många lärare upplever att timmarna inte räcker till för målen i läroplanerna. Att i tilltagande utsträckning lära på jobbet kan passa många studerande, men utmaningen ligger i att få tillräcklig handledning. Minskad närundervisning är en utmaning för många studerande som genomlever tonåren, men särskilt drabbas elever med inlärningssvårigheter, psykisk ohälsa, missbruksproblem eller något annat behov av särskilt stöd. Närundervisning är särskilt viktigt i fråga om utbildning och integration för invandrare. Alla unga på tröskeln till vuxenlivet behöver stöd av en lärare i att studera och att lära för arbetslivet.

Yrkesutbildningen måste vara tillgänglig överallt i Finland, och regeringens nedskärningar utgör ett allvarligt hot mot tillgängligheten. Marginaliseringen bland unga tar sig olika uttryck i olika landsändar och har ökat särskilt i norra och östra Finland. I tillväxtorter är konkurrensen om studieplatser hård och det leder till marginalisering av invandrare, om problemen inte tacklas med adekvata resurser. Utbildningen på andra stadiet intar en betydande ställning i att förhindra mar-

Utlåtande KuUU 10/2018 rd

Avvikande mening 4

ginalisering bland unga. Av unga finländare har 15 procent ändå inte avlagt examen på andra stadiet före 25 års ålder.

Det är alarmerande att penningbrist åtminstone i någon grad har bidragit till att nästan var tredje studerande avbrutit yrkesstudierna. Vänsterförbundet anser att målet måste vara avgiftsfri utbildning på andra stadiet för alla. Detta kan uppnås om läromedlen är gratis och läropliktsåldern höjs. Det är effektiva verktyg för att förhindra att elever utestängs från utbildningen eller hoppar av. En förlängd läroplikt skulle garantera varje ung person en plats i gymnasiet, på yrkesläroanstalt eller läroavtalsutbildning. Regeringens beslut om studiemedelstillägget visar att den inte är beredd att göra stora och långsiktiga strukturreformer såsom förlängd läroplikt, utan än en gång försöker den åtgärda problem med otillräckliga åtgärder. Kulturutskottet fick den 1 juni 2018 för behandling ett medborgarinitiativ om avgiftsfria studier på andra stadiet. Initiativet bör behandlas i riksdagen under innevarande regeringsperiod.

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.20.30 med 220 000 000 euro för yrkesutbildningen.

Högskoleutbildning

För högskoleundervisning och forskning föreslås anslag på 3 137 miljoner euro, vilket är 167 miljoner euro mindre än i den ordinarie budgeten för 2018. Regeringens högskole- och vetenskapspolitiska linje är att inom såväl forskningen som utbildningen skära ned på basfinansieringen och flytta över resurser till den konkurrensbaserad finansieringen. Regeringen har visserligen avsatt anslag för högskoleutbildning och forskning efter nedskärningarna i början av regeringsperioden, men projektmedel av varierande slag kan inte kompensera för den bristande basfinansieringen. Till följd av nedskärningarna har högskolorna tvingats säga upp personal, vilket inte bara påverkat personalhälsan negativt utan också försvårat de studerandes studiemöjligheter. En stabil och förutsägbar finansiering är viktig för att utveckla forskning och undervisning på lång sikt. Vänsterförbundets mål är att öka basfinansieringen av högskolorna, vilket är en högprioriterad metod för att främja universitetens autonomi och skapa förutsättningar för en långsiktig grundforskning.

År 2015 ändrades universitetslagen på förslag av regeringen temporärt så att de anslag i budgeten som anvisas 2016-2019 för universitet inte höjs enligt den årliga förhöjningen i kostnadsnivån enligt universitetsindex. Finlands universitetsrektors råd UNIFI rf appellerar i sitt yttrande till riksdagen att det i budgeten, utöver de resursökningar som anvisas forskningen, avsätts medel för kompensering av frysningsindex. De negativa konsekvenserna av indexfrysningen slår hårdast uttryckligen mot universitetens undervisningsuppdrag. Anslagen till Business Finland, Teknologiska forskningscentralen och universitetssjukhusens forskning är i sig välkomna, men medlen kommer inte att riktas jämnt till de olika forskningssektorerna. Det är ytterligare ett skäl till att indexfrysningen måste hävas.

Regeringens högskolepolitik har under de senaste två åren bestämts av arbetet med en vision för högskoleutbildningen och forskningen 2030. Riksdagen behandlar som bäst lagändringar som syftar till att öka antalet högskoleexamina och främja ständigt lärande. Högskolorna får nya upp-

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 4

gifter, vilket i och för sig är positivt, men problemet är att regeringen inte är villig att anvisa resurser för dessa nya uppgifter.

Anslagen till yrkeshögskolorna minskar ständigt i förhållande till de växande kostnaderna. Nästa år får yrkeshögskolorna 41 miljoner euro mindre än 2015. Sedan 2012 har anslagen reellt minskat med över 20 procent. Trots nedskärningarna har antalet studerande varit oförändrat. Under perioden 2010—2015 ökade antalet avlagda examina med 40 procent i förhållande till undervisnings- och forskningspersonalen. Yrkeshögskolorna har alltså effektiviserat verksamheten till det yttersta.

Enligt studerandeorganisationen SAMOK:s yttrande har personalen vid yrkeshögskolorna minskat med 17 procent sedan 2012, medan antalet studerande är nästan oförändrat. Det betyder att den undervisning och handledning som de studerande får har minskat avsevärt. Enligt de studerandes observationer har mängden närundervisning minskat på senare tid, vilket lett till sämre undervisning. De studerande upplever också att personalen har mer bråttom och rentav kan vara överbelastade. För de studerande visar sig detta i form av försenade bedömningar och brist på handledning. De studerande har också märkt att nedskärningarna lett till färre föreläsningar av utomstående experter. Olika slags arbetsmiljöbarometrar visar att det står mycket illa till med arbetshälsan i yrkeshögskolorna. Nivån på yrkeshögskolornas basfinansiering måste korrigeras.

Vänsterförbundet vill påminna om att den breddning av finansieringsbasen som följer av det ökande behovet av ständigt lärande inte får leda till en kommersialisering den examensinriktade utbildningen. Om vårt samhälle och dess framgång grundar sig på kunskap, lärande och ökad arbetsproduktivitet, måste samhället ha en viktig roll när det gäller att upprätthålla varje medborgares kompetens.

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.40.50 med 90 000 000 euro för universitetets verksamhet och att riksdagen ökar moment 29.40.55 med 42 000 000 euro för yrkeshögskolornas verksamhet.

Fritt bildningsarbete

Fritt bildningsarbete intar i Finland en betydande roll när det gäller att främja livslångt lärande och människors välbefinnande och jämlikhet och integration av invandrare. Läroanstalterna har omkring en miljon studerande. Statsandelarna och statsunderstöden för läroanstalterna för fritt bildningsarbete har skurits ner under flera års tid. Dessutom försvåras arbetet i läroanstalter för fritt bildningsarbete av regeringens beslut att frysa indexhöjningen inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde för åren 2016—2019. Det väcker också oro hos utbildningsanordnare att det talas om att indexfrysningarna kanske ska bli bestående. Nedskärningen av finansieringen och den ökade osäkerheten försvårar väsentligen planeringen av verksamheten. Vänsterförbundet kräver att indexfrysningarna ska återtassas.

Samtidigt som nedskärningarna görs är efterfrågan på utbildning inom fritt bildningsarbete ändå stor. Nedskärningarna har under de senaste åren tvingat fram en höjning av utbildningsavgifterna och en inskränkning av utbudet på utbildning särskilt i glesbygder, vilket äventyrar den utbildningsmässiga jämlikheten och utbildningens regionala täckning.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 4

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.10.31 med 5 200 000 euro för driftskostnader för läroanstalter för fritt bildningsarbete.

Konst och kultur

Staten stöder konst och kultur på många sätt. I statsbudgeten avsätts medel för bland annat finländska orkestrar, teatrar och museer, för fria aktörer och grupper, för låneersättningar och för konstnärstipendier och konstnäerspensioner. Stödet från det allmänna är livsviktigt för en mångsidig och levande konst i samhället. Samtidigt måste det utvecklas nya sätt att stärka förtjänstmöjligheterna för dem som utför konstnärligt arbete.

I en år 2014 publicerad undersökning om konstnärernas ställning (Taiteilijan asema 2010) konstateras det att konstnärerna i regel inte kan livnära sig på konstutövningen. Konstnärerna har ofta låga inkomster, och det är vanligt att de om vartannat eller parallellt arbetar i anställningsförhållande respektive som självanställda. Antalet konstnärer har ökat på 2000-talet, men bidrags- och stipendiesystemet för konstnärer har inte hängt med i utvecklingen. Det innebär bland annat att konkurrensen om stipendierna är ännu hårdare än tidigare.

Centret för konstfrämjande har föreslagit att det från och med nästa år inrättas ytterligare 100 konstnärstipendier och att stipendierna dessutom generellt höjs med 10 procent. De här förbättringarna har uppskattats kosta cirka 3 miljoner euro. En arbetsgrupp vid undervisnings- och kulturministeriet bereder som bäst förslag till åtgärder för att stärka förutsättningarna för konstnärlig verksamhet. Arbetsgruppen har i uppdrag att bland annat granska konstnärernas inkomster och utbildning samt distributionen, spridningen, internationaliseringen och digitaliseringen av konsten och att utveckla nya handlingsmodeller inom dessa fält. I arbetsgruppens preliminära förslag nämns exempelvis en omvandling av stipendier till konstnärlöner, en minskning av antalet ansökningsformer i stödsystemet samt en översyn av den regionala verksamheten och bedömningsystemet.

Vänsterförbundet har föreslagit att det startas en så kallad konstnärsallians exempelvis genom ett försöksprojekt. Konstnärsallianser finns redan i Sverige och Norge. Grundtanken är att för kompetenta frilansare skapa ett professionellt, ekonomiskt och socialt skyddsnät i form av anställningar. Också i Finland har allianserna diskuterats flitigt och olika modeller tagits fram.

Genomförandet av reformer kräver alltid pengar. Exempelvis den länge beredda reformen av statsandelarna för kultur föll på bristande finansiering. Under innevarande valperiod är det bara översynen av statsandelssystemet för museer och ändringarna i de behovsprövade stöden för fria artister som framskrider. Konstens och kulturens andel av statsbudgeten år 2018 var cirka 460 miljoner euro. I budgetpropositionen för 2019 är beloppet 443 miljoner euro. Cirka hälften av medlen kommer från avkastningen av penningpelsverksamheten. Konstens och kulturens andel av budgeten har under de senaste åren varit i stort sett oförändrad. Under åren 2010—2018 har andelen hållits kring 0,8 procent. Det är klart för litet i förhållande till de växande behoven.

Vänsterförbundet vill på sikt höja anslagen för konst och kultur avsevärt. Anslagen för konst och kultur måste redan nästa år höjas till en (1) procent av budgeten. Det skulle betyda en ökning med cirka 100 miljoner euro. Anslagsökningen behövs såväl för att genomföra statsandelsreformen

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 4

som för att se över konstnärsstipendierna, höja beloppen för konstnärsstipendier och konstnärs-pensioner, starta ett försök med en konstnärsallians, införa en kulturvouchert för unga och höja anslagen till teatrar, orkestrar och museer.

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.80.52 med 100 000 000 euro för konst och kultur.

Kompensation enligt upphovsrättslagen

Upphovsmän och andra rättsinnehavare till skyddade verk får av staten en kompensationsavgift för privatkopiering av skyddade verk. Kompensationen utgör ersättning till upphovsmännen för användning av material som är skyddat av upphovsrätten eller närliggande rättigheter. En förutsättning för privatkopiering är enligt EU-rätten att rättsinnehavarna får en "rimlig kompensation".

I Finland har kompensationen sedan 2015 betalas ur statsbudgeten. Ersättningsnivån bestämdes på politiska grunder och utan någon ordentlig lägeskontroll eller konsekvensbedömning. Det årliga ersättningsanslaget fastställdes till 11 miljoner euro. Många ansåg att nivån från första början var alltför låg. Enligt en utredning gjord av undervisnings- och kulturministeriet betydde anslaget på 11 miljoner euro att ersättnings storlek, beräknat enligt uppgifterna för 2017, var cirka 4,40 euro per kopia och drygt 90 cent per person och år.

Statsrådet beslutade vid budgetförhandlingarna våren 2018 att sänka kompensationen för privatkopiering med 2 miljoner euro i budgeten för 2019 och med 4 miljoner euro från och med 2020. Beslutet motiverades med att kopieringen har minskat, men till stöd för argumenteringen har det inte framställts någon omfattande uppskattning av kopieringsvolymerna eller av den ekonomiska skada kopieringen förorsakar. Dessutom bereddes beslutet utan att kompensationsmottagarna hördes. Om inte förr så måste det nu ifrågasättas om kompensationsnivån uppfyller direktivets krav på rimlig kompensation.

Vänsterförbundet anser att kompensationsnivån måste höjas och att systemet dessutom i överensstämmelse med upphovsrättsorganisationernas önskemål måste utvecklas så att kompensationsmedel också kan riktas till ändamål som är gemensamma för de kreativa branscherna. I nästa års budget måste kompensationen återställas till den nivå som gällde före nedskärningen.

Därför föreslår jag att riksdagen ökar moment 29.80.41 med 3 000 000 euro för kompensation för privatkopiering.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd
Avvikande mening 4

Helsingfors 19.10.2018

Li Andersson vänst

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 5

AVVIKANDE MENING 5

Motivering

Finlands skola hör än så länge till de bästa i världen. Därför måste vi satsa på den — inte montera ned den. En avgiftsfri skola är den bästa garanten för ett jämlikt och jämställt Finland, den är identitetsskapande och kulturbärande. En bred allmänbildning, mångsidiga språkkunskaper och sociala färdigheter är viktiga för medborgarnas och landets framgång.

Nedskärningarna inom utbildningssektorn utgör ett reellt hot mot undervisningens och forskningens kvalitet, vilket allvarligt äventyrar landets konkurrenskraft och möjligheter till tillväxt och ett välbehövligt uppsving inom ekonomin och sysselsättningen. Det är livsviktigt för landets välfärd på såväl kort som lång sikt att vi satsar på det mänskliga kapitalet.

Före valet lovades att det inte ska sparas på utbildningen. Regeringens planer visar att dessa löften helt saknade täckning. Det är ytterst kortsynt att fortsätta pressa den sektor som är vårt trumfkort — högklassig utbildning för alla. Vi måste satsa på kunskap och utbildning för att klara oss i den globala ekonomin, med målsättningen att bli en av världens ledande kunskapsnationer. De genomförda nedskärningarna inom utbildningen motsvarar inte de målsättningar som regeringen själv satt upp.

Folktinget

Svenska Finlands folkting är ett samarbetsorgan för den svenskspråkiga befolkningen i Finland som fungerar över de politiska gränserna. Alla riksdagspartier med svensk verksamhet deltar i arbetet. Verksamheten styrs av lagen om Svenska Finlands folkting och medel beviljas bland annat genom statsbudgeten. Folktingets uppgift är att stödja och stärka det svenska språkets ställning och kulturen på svenska samt att bevaka och främja den svenskspråkiga befolkningens rättigheter. Bland annat de aktuella landskaps- och vårdreformerna har ökat Folktingets uppgifter betydligt. År 2014 och 2015 erhöll Folktinget 675 000 euro i statsanslag, detta efter att riksdagen höjt anslaget med 100 000 euro. År 2016 fick organisationen endast 575 000 euro i bidrag, och i budgeten för 2019 reserveras endast 573 000 euro. Med tanke på de viktiga, lagstadgade uppgifter som Folktinget utför, är det nödvändigt att statsanslaget höjs år 2019.

Allmänbildande utbildning

I regeringsprogrammet för Sipiläs regering sägs bland annat att sätten att lära sig och lärandemiljöerna inom den grundläggande utbildningen ska moderniseras så att de kan svara på kommande utmaningar. Dessutom betonas den framtida kompetensbasen. Målet för projektet är att förbättra inlärningsresultaten och minska skillnaderna i inlärningsresultat. Satsningar ska göras på skoltrivsel, och barnens och de ungas psykiska och fysiska välmående ska förbättras. Vidare säger regeringsprogrammet att "också skolan och förskoleverksamhet ska vidareutvecklas för att stödja barnets välbefinnande".

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 5

För att alla barn ska garanteras en jämlik skolgång vill vi höja statsandelarna och statsunderstöden för den allmänbildande utbildningens driftskostnader. Vi vill satsa mer på att förbättra kvaliteten på den grundläggande utbildningen och på så sätt satsa på barnens välbefinnande och färdigheter.

Statsbidrag till organisationer (Kvinnoorganisationernas Centralförbund, Monika-Naiset, Nytkis)

I en tid där attityderna hårdnar globalt måste vi säkerställa att Finland inte driver in i en situation där konservativa krafter kan lägga ned kvinnoorganisationer (jämför t.ex. Ungern, Polen, Ryssland USA). Vi måste se till att icke-statliga organisationer som siktar till att främja kvinnors rättigheter och jämställdheten mellan könen kan fortsätta sitt arbete.

Statsunderstödet till kvinnoorganisationerna har jämfört med andra nationella takorganisationer för medborgarverksamhet varit mycket lågt. Samtidigt har den redan låga finansieringen sjunkit betydligt. Statsunderstödet grundar sig på lagen om statsbidrag till vissa kvinnoorganisationer (663/2007).

Trots att kvinnoorganisationerna utför ett omfattande frivilligarbete och är vana att operera med låg budget, inverkar de knappa resurserna märkbart på arbetets omfattning och de processer som organisationer kan medverka i. Till följd av de knappa resurserna kan man inte arbeta på den nivå och med den effekt som man skulle önska, exempelvis påverka, informera och delta nationellt och internationellt. Vi måste se till att icke-statliga organisationer som siktar till att främja kvinnors rättigheter och jämställdheten mellan könen kan fortsätta sitt arbete.

Utbildningen på andra stadiet

Det är klart att andra stadiet kräver en översyn. Det går att gallra ut onödiga överlappningar, lokalanvändningen kan bli effektivare och onödiga strukturer kan rivas. Allt detta förband sig Svenska riksdagsgruppen till redan under förra valperioden. I samband med budgetförslaget för 2017 lämnade regeringen en framställning till riksdagen enligt vilken stora besparingar inom yrkesutbildningen ska genomföras. Nedskärningarna gjordes utan att det fanns någon realistisk plan för hur yrkesutbildningen kunde reformeras. Det är osäkert hur regeringen i praktiken tänker säkerställa den regionala tillgången till yrkesutbildning. Situationen för de små och sårbara svensk-språkiga yrkesutbildningsenheterna är ytterst oroväckande.

För att vi också i framtiden ska kunna utbilda yrkeskunnigt folk mångsidigt och för att säkerställa den regionala tillgången måste det till att anslagen för yrkesutbildningens omkostnader höjs. Sfp föreslår i sina tio teser om utbildning en närundervisningsgaranti för andra stadiet. Alla studerande måste garanteras rätt till tillräckligt mycket närundervisning i gymnasiet eller yrkesstudierna. De studerande på andra stadiet är inne i en känslig livsfas, som bland annat formar deras sociala och andra färdigheter. Det är i den fasen än viktigare att trygga tillgången till studiehandledning, mångsidiga stödformer och god elevvård.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 5

Fritt bildningsarbete

Det fria bildningsarbetet fyller en central funktion för livslångt lärande. Finland har 340 läroanstalter som erbjuder fri bildning, och var femte finländare deltar årligen i verksamhet ordnad av organisationer för fritt bildningsarbete runtom i Finland. Det fria bildningsarbetet framhävs därför också i Sfp:s tio teser om utbildning.

Fritt bildningsarbete är öppet för alla, fördelaktigt och lätt att närma sig. Det har haft en särskilt viktig roll i integrationen av invandrare. Genom fritt bildningsarbete har invandrare haft möjligheten att lära sig Finlands nationalspråk.

Ett av Finlands starkaste trumfkort är en utbildning av hög kvalitet som det är lätt att bli antagen till, och vi anser att regeringen bedriver en kortsiktig sparpolitik genom att skära i finansieringen för det fria bildningsarbetet. Regeringen har uppställt ambitiösa mål för att höja sysselsättningen och konkurrenskraften. Att spara in på utbildning och kunskapsutveckling står i strid med dessa mål.

Finlands Akademi

Finlands Akademi finansierar framstående forskning i Finland, verkar som sakkunnig inom vetenskap och forskningspolitik och stärker ställningen för vetenskap och forskning. Finlands Akademi bidrar till att stärka den finländska forskningens förnyelseförmåga och göra forskningen mångsidigare och mer internationell. Verksamheten är av stor vikt och en framgångsfaktor som Finland behöver för att trygga den högre utbildningen i vårt land.

Högskoleutbildning

Hög kompetens, utbildning och bildning har under hela självständigheten utgjort grunden för Finlands framgångar. Utbildningen är också en avgörande nyckel till morgondagens framgångar. Vi måste satsa på kunnskap och utbildning för att inte tappa konkurrenskraft och för att klara oss internationellt. Finland måste ligga i framkant när det gäller kompetens, utbildning och forskning. Högklassig och kostnadsfri utbildning är den främsta förutsättningen för att alla medborgare oberoende av bakgrund får jämlika möjligheter till ett framgångsrikt liv.

Regeringen har skurit ned anslagen till universitet och yrkeshögskolor radikalt. Dessutom har regeringen fryst universitetsindexet och yrkeshögskoleindexet fram till 2019. Nedskärningarna ackumuleras och ökar under kommande år, även i det fall att ekonomin skulle vända uppåt. Sammanlagt förlorar högskolorna och forskningen hundratals miljoner euro. Jag accepterar inte minskningen av anslagen till universitet och indexfrysningen. Regeringen har också slopat den s.k. apotekskompensationen för Helsingfors universitet och Östra Finlands universitet. Kompensationen för Helsingfors universitet har varit cirka 30 miljoner euro och för Östra Finlands universitet cirka en miljon euro. Regeringens massiva nedskärningar i utbildningen drabbar särskilt Helsingfors universitet, som för närvarande är vårt mest framgångsrika universitet. Jag godkänner inte dessa nedskärningar och anser att apotekskompensationen bör återinföras.

Utlåtande KuUU 10/2018 rd Avvikande mening 5

Studiepenningen och inkomstgränserna

Studiestödet utgör grundtrygghet för studerande. Regeringen har under innevarande valperiod gjort stora nedskärningar i studiepenningen till högskolestuderande. Ingen annan befolkningsgrupps försörjning har drabbats av lika stora nedskärningar. Det har man gjort trots att regeringspartierna inför senaste riksdagsvalet lovade att inte skära i studiestödet. Regeringen valde att göra tvärtom. Det vittnar om att regeringen nonchalerar studerande och utbildning. Vi kan inte godkänna att regeringen vill stävja statens skuldsättning genom att tvinga studerande att ta lån.

De studerandes jobb är att studera. De ska kunna leva utan att samtidigt skuldsätta sig. Vi finländare har varit stolta över jämlikheten inom utbildningen. Det studiepenningbetonade studiestödet har främjat de ungas möjligheter att studera oberoende av sin ekonomiska bakgrund. Regeringens nedskärningspolitik har urholkat denna positiva utveckling.

Studiepenningen lyfts fram också i Sfp:s tio teser om utbildning. Jag godkänner inte regeringens studiestödsnedskärningar. Studiepenningen till högskolestuderande måste höjas till den tidigare nivån.

Regeringen har skurit hårt i studiestödet, men underlåtit att höja studiestödets inkomstgränser för studerande. Det är paradoxalt eftersom studerandes behov att arbeta vid sidan av studierna har ökat i och med att regeringen sänkt studiestödet. Studiestödets inkomstgränser orsakar problem i och med att många studerande tvingas betala tillbaka stödmånader eller avbryta sitt jobb. Dessutom är arbetserfarenheten under studietiden en viktig första kontakt till arbetslivet och inom många branscher en förutsättning för att få jobb. Samtidigt går det otaliga och onödiga arbetstimmar till den byråkratiska administrationen av återbetalning av studiestöd. Jag föreslår därför att studiestödets inkomstgränser höjs med 50 procent.

Uppsökande ungdomsarbete

Vårt gemensamma ansvar är att de unga får bästa möjliga start i livet och att samhället aktivt stöder dem som är i behov av särskilt stöd. För att lyckas med målsättningen krävs resurser men alternativkostnaden, att inte hjälpa de unga till rätta, skapar på sikt betydligt högre kostnader. Utöver att det är en ekonomisk förlustaffär är det givetvis också en personlig tragedi som drabbar en ung människa. Varje ung människa måste garanteras en möjlighet att komma vidare i sitt liv. Den uppsökande ungdomsverksamheten är ett verktyg för att så ska kunna ske.

Småbarnspedagogik

I den första av Sfp:s tio teser om utbildning föreslås fyra timmar avgiftsfri småbarnspedagogik per dag för alla barn som fyllt tre år. Likaså bör den subjektiva rätten till dagvård återinföras och förskolan bli tvåårig. Jag godkänner inte möjligheten att förstora grupperna för barn över tre år.

Endast tre av fyra (cirka 75 procent) av alla finländska barn som fyllt tre år deltar i handledd småbarnspedagogik. Det är en alldeles för låg siffra. Finland ligger klart under de andra nordiska länderna, där deltagandeprocenten är 90—98 procent. Genom att föreslå fyra timmar avgiftsfri småbarnspedagogik per dag för alla barn som fyllt tre år vill jag ge fler barn möjlighet att delta i små-

Utlåtande KuUU 10/2018 rd
Avvikande mening 5

barnspedagogik. Småbarnspedagogiken är ytterst viktig för barnens utveckling, sociala färdigheter och inlärningsförmåga. Fyra timmars kostnadsfri småbarnspedagogik per dag innebär att dagvårdsavgifterna sjunker över lag och att flitfällorna minskar. Det betyder också större flexibilitet i samordningen av familjelivet och arbetslivet. Dessutom förbättras möjligheterna att ta emot deltidjobb.

Den subjektiva rätten till dagvård är en fråga om barnens rätt till högkvalitativ småbarnspedagogik. Familjeförhållanden varierar och där är samhällets möjligheter till åtgärder begränsade medan samhällets styrmekanism för att ge barnen bästa möjliga start i livet finns inom uppfostran och utbildning. Alla undersökningar visar att en högklassig småbarnspedagogik har en mycket gynnsam och långvarig verkan på barnets utveckling. Effekterna sträcker sig ända in i tonåren.

En tvåårig förskola är ett av elementen i Sfp:s tio teser om utbildning. Ett extra ger flexibilitet och stöder de barn som behöver mer tid på sig för att inhämta de färdigheter som i fortsättningen behövs i skolan.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 19.10.2018

Mikaela Nylander sv